

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)
“ ____ ” _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 071 – Облік і оподаткування
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою «Облік, аудит і податковий консалтинг»
(назва магістерської програми)

на тему: «Зобов’язання у системі бухгалтерського обліку, аналізу та контролю (на прикладі ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»)»
(назва теми)

Виконавець:

студентка ФМОІТ

Костецька Аліна Василівна

(прізвище, ім’я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Артюх Оксана Валентинівна

(прізвище, ім’я, по батькові)

/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	6
1.1. Сутність та класифікація зобов'язань у системі управління суб'єктів господарювання.....	6
1.2. Оцінювання зобов'язань в обліковій системі: нормативний підхід.....	11
1.3 Порядок відображення інформації про зобов'язання в бухгалтерському обліку	16
РОЗДІЛ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»: ДІЮЧА ПРАКТИКА.....	23
2.1. Загальна економічна характеристика ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ».....	23
2.2. Зобов'язання при здійсненні господарських операцій: облік та оподаткування на досліджуваному підприємстві	29
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	42
3.1. Фінансовий аналіз зобов'язань як чинник підвищення ефективності управління підприємством.....	42
3.2. Методичні підходи до організації внутрішнього контролю зобов'язань на вітчизняних підприємствах: сучасні проблеми та шляхи вирішення.....	50
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

У будь-якого суб'єкта господарювання під час здійснення діяльності виникають різні зобов'язання, які будучи джерелом формування та фінансування активів, виконують важливу роль у господарському процесі.

Актуальність теми. Зобов'язання мають суттєвий вплив на фінансову стійкість і платоспроможність підприємств. Динамічний характер зобов'язань з точки зору їх видового різноманіття та вартісних змін потребує продуктивного управління, яке має базуватися на своєчасній, достовірній, повній інформації у системі обліку, аналізу та контролю на підприємстві. Такий підхід дасть змогу забезпечити прийняття ефективних управлінських рішень, які сприятимуть зростанню прибутковості та загалом розвитку вітчизняного бізнесу.

Кожне підприємство повинно організовувати облік зобов'язань таким чином, щоб забезпечити оперативне та точне відображення інформації про стан і динаміку зобов'язань. Оскільки дані щодо зобов'язань є важливим джерелом для ухвалення управлінських рішень, а також основою для подальшого контролю та аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання, ведення обліку має бути максимально ефективним. У зв'язку з цим постійне вдосконалення організації обліку, аналізу та контролю зобов'язань є необхідною умовою стабільного функціонування підприємства.

Питання теоретично-прикладних аспектів обліку та контролю зобов'язань присвячено багато праць таких дослідників, як-то: Артюх О. В., Бондаренко Н. М., Власюк Г. В., Водоп'янова О., Голов С. Ф., Гуцаленко Л. В., Замула І. В., Канцір І. А., Кесарчук Г. С., Кириллов О. О., Коцупатрий М. М., Ловінська Л. Г., Марчук У. О., Мошак І. В., Муренко Т. О., Олефіренко О., Онищенко В., Орлов І. В., Сафарова А., Старко І. Є., Танасієва М. М., Тесленко Т. І. та інші. За їх оцінками спостерігається недостатність теоретичних та методичних розробок у

розкритті зобов'язань в облікових підсистемах та у аналітично-контрольному процесі.

Наявність відкритих проблемних питань відображення зобов'язань у системі обліку, аналізу та контролю обумовило актуальність обраної теми дослідження.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження виступає процес обліку, аналізу та контролю зобов'язань на вітчизняних підприємствах. Предметом дослідження є розкриття теоретико-методичних проблем обліку, аналізу, контролю зобов'язань та пошук напрямів їх удосконалення у системі управління на підприємствах.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є вирішення проблемних питань обліку, аналізу, контролю зобов'язань та розкриття напрямів їх удосконалення на вітчизняних підприємствах. Для досягнення мети в роботі були поставлені такі завдання:

- розглянути сутність та класифікацію зобов'язань у системі управління суб'єктів господарювання;
- визначити оцінку зобов'язань в обліковій системі за нормативним підходом;
- дослідити порядок відображення інформації про зобов'язання в бухгалтерському обліку;
- надати загальну економічну характеристику досліджуваного підприємства - ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»;
- розглянути облік та оподаткування зобов'язань при здійсненні господарських операцій на базовому підприємстві
- провести фінансовий аналіз зобов'язань для підвищення ефективності управління підприємством;
- висвітлити методичні підходи до організації внутрішнього контролю зобов'язань на вітчизняних підприємствах, узагальнити та вирішити проблемні аспекти обліку та контролю зобов'язань на вітчизняних підприємствах.

Методи дослідження. Для досягнення мети застосовувалися такі методи та методичні прийоми дослідження, як: узагальнення, аналіз, порівняння, графічний метод, формалізація та інші.

Інформаційна база дослідження. наукові статті, монографії, нормативно-законодавчі акти, матеріали наукових конференцій, фахові джерела, довідники, Інтернет-ресурси, а також статутні та реєстраційні документи, облікові та звітні дані досліджуваного підприємства.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

1.1. Сутність та класифікація зобов'язань у системі управління суб'єктів господарювання

Зобов'язання становлять невід'ємний елемент господарської діяльності підприємства. У ході виробничо-господарських процесів суб'єкт господарювання споживає матеріальні ресурси, залучає працю найманих працівників, користується кредитними ресурсами банків, виконує податкові зобов'язання, а також здійснює розрахунки з постачальниками, бюджетом та іншими контрагентами. Як наслідок, у підприємства формуються зобов'язання перед різними сторонами: постачальниками, працівниками, фінансовими установами, органами державної влади тощо.

З метою розкриття сутності зобов'язань слід відмітити, що в наукових джерелах та нормативно-правовій літературі існують різні підходи до поняття «зобов'язання», зокрема: юридичний, економічний, обліковий.

Основними нормативно-правовими документами в Україні, які пояснюють зобов'язання, як поняття, з юридичної та економічної сторін, є Господарський та Цивільний кодекси України.

З правової точки зору зобов'язання визначаються як «правовідношення, у межах якого одна сторона (боржник) зобов'язується на користь іншої сторони (кредитора) виконати певну дію (наприклад, передати майно, надати послугу, здійснити платіж) або утриматися від певних дій, а кредитор, у свою чергу, має право вимагати належного виконання зобов'язання боржником (ст. 509 Цивільного кодексу України [1]). Таким чином, ключовим елементом цього визначення є окреслення прав і обов'язків сторін — суб'єктів зобов'язання.

Поняття «зобов'язання» у Господарському кодексі України розглядається крізь призму господарської діяльності та трактується як

правовідносини господарського характеру, в межах яких одна сторона має право вимагати від іншої здійснення конкретної господарської операції (передачі майна, надання послуг, виконання робіт), тоді як інша сторона зобов'язана виконати ці вимоги, маючи при цьому зустрічні права, зокрема щодо оплати чи отримання еквівалентних послуг [2].

Отже, зобов'язання як правова та економічна категорія передбачає взаємозалежність прав і обов'язків сторін.

В умовах сучасного господарювання своєчасне погашення зобов'язань відіграє ключову роль у забезпеченні стабільного функціонування економічних відносин. Недотримання строків виконання зобов'язань призводить до зниження платоспроможності підприємств, порушує ритмічність їхньої діяльності, негативно позначається на фінансових результатах і спричиняє зниження рівня рентабельності. У цьому контексті особливої важливості набуває використання достовірної, якісної та своєчасної інформації про заборгованість, яка формується в межах системи бухгалтерського обліку та є основою для ефективного аналізу та контролю.

В обліковій сфері на національному рівні зобов'язання тлумачаться як «заборгованість суб'єкта господарювання, що виникла внаслідок подій минулого періоду і погашення якої, як очікується, у майбутньому призведе до зменшення ресурсів підприємства, які втілюють у собі економічні вигоди» (Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3]. Зобов'язання, що мають невизначений розмір або невизначену дату погашення на момент складання балансу, тлумачаться як забезпечення у відповідності до норм НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [4].

Для цілей бухгалтерського обліку у відповідності до національних стандартів зобов'язання класифікуються за такими видами, як:

– довгострокові (повинні бути погашені протягом більше як 12 місяців, або протягом періоду більшого, ніж один операційний цикл підприємства з дати балансу, якщо такий цикл становить більш як 12 місяців);

- поточні (які мають бути погашені протягом операційного циклу підприємства або протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу);
- непередбачені зобов'язання;
- доходи майбутніх періодів (які виникають тоді, коли не дотримуються критерії визнання доходів за НП(СБО 15 «Дохід» [5]).

Стисла характеристика зобов'язань за їх видами, у відповідності до облікових регламентів, наведена у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація зобов'язань у вітчизняній системі бухгалтерського обліку

Види зобов'язань		Стисла характеристика
1	2	3
довгострокові	Довгострокові кредити банків	Такі зобов'язання виникають за кредитною угодою
	Інші довгострокові зобов'язання	До таких зобов'язань відносяться : - векселі видані; - зобов'язання за облігаціями; - зобов'язання з оренди
	Відстрочені податкові зобов'язання	Такі зобов'язання виникають через наявність тимчасових податкових різниць у зв'язку з відстроченням нарахування та сплати податку на прибуток згідно з НП(С)БО 17 «Податок на прибуток» [7]
	Довгострокові забезпечення	Такі зобов'язання створюються для відшкодування майбутніх операційних витрат на: - виплату відпусток; - додаткове пенсійне забезпечення; - виконання гарантійних зобов'язань; - реструктуризацію, виконання зобов'язань при припиненні діяльності
поточні	Короткострокові кредити банків	Такі зобов'язання виникають за кредитною угодою
	Поточна кредиторська заборгованість	До такої відноситься заборгованість: - за довгостроковими зобов'язаннями; - за товари, роботи, послуги; - за розрахунками з бюджетом; - за розрахунками зі страхування; - а розрахунками з оплати праці; - з учасниками; - із внутрішніх розрахунків; - короткострокові векселі видані.
	Поточні забезпечення	Такі забезпечення створюється внаслідок минулих подій при наявності зобов'язання, погашення якого ймовірно призведе до зменшення економічних вигід, та його оцінка може бути визначена розрахунково.
	Інші поточні	Це інші зобов'язання, що пов'язані з активами, які

Продовження табл. 1.1

1	2	3
	зобов'язання	виникають у ході нормального операційного циклу
	Непередбачені зобов'язання	Виникають внаслідок минулих подій та існування яких буде тоді, коли відбудеться або не відбудеться невизначена майбутня подія, над якою підприємство не має повного контролю. Такі зобов'язання відображаються на позабалансових рахунках за обліковою оцінкою
Доходи майбутніх періодів	Доходи, які одержані підприємством у звітному періоді, але відносяться до наступних періодів.	Перелік таких доходів наводиться в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [6]

Джерело: складено за [4]

Для цілей управління у науковому середовищі існують різні підходи до систематизації зобов'язань. Автори пропонують дуже багато критеріїв, за яким виділяють різні зобов'язання, наприклад:

- за характером виникнення, економічним змістом, контрагентами, ймовірністю погашення, валютою зобов'язань, забезпеченістю, дотриманням строків погашення, відображенням в балансі [8, с. 7];
- за суб'єктами погашення, видами діяльності, термінами погашення, видами обліку, своєчасністю погашення, видами погашення [9, с. 319].
- в залежності від порядку визначення суми заборгованості [10, с. 321].

На наш погляд, бажано застосовувати узагальнену класифікацію зобов'язань, виходячи з найбільш поширених ознак їх видового групування.

Узагальнена класифікація зобов'язань представлена у табл.1.2

Таблиця 1.2

Узагальнена класифікація зобов'язань

Ознака класифікації	Вид зобов'язань	Характеристика
1	2	3
За складністю	Прості	Погашаються одним платежем
	Складні	Включає первинне зобов'язання та набір вторинних зобов'язань
За визначеністю в часі	Обмежені в часі	Строк виконання зобов'язання визначений у часі
	Безстрокові	Строк виконання зобов'язання не визначений у

Продовження табл. 1.1

1	2	3
		часі.
За забезпеченістю виконання зобов'язань	Забезпечені	Такі зобов'язання, виконання яких забезпечено заставою
	Незабезпеченні	Такі зобов'язання, виконання яких не забезпечено
Залежно від підстави виникнення зобов'язань	Договірні	Постають з угоди, домовленості сторін.
	Позадоговірні	Виникають незалежно від волі учасників угоди.
За способом погашення	Монетарні	Відображають суму коштів, що підлягають сплаті кредиторам.
	Немонетарні	Зобов'язання поставити товари або надати послуги певної кількості та якості.
За терміном погашення	Довгострокові	Включають отримані позики, випущені облігації, видані заставні, векселі, зобов'язання з оренди тощо, якщо вони розраховані на строк погашення більше 1 року.
	Короткострокові	Зобов'язання, що задовольняються за допомогою використання поточних активів або створення інших короткострокових зобов'язань.
За часом виникнення	Теперішні	Виникають у результаті операцій та інших подій у минулому періоді.
	Майбутні	Визначаються рішенням керівництва придбати активи в майбутньому та не є причиною для утворення справжнього зобов'язання. Однак, якщо зобов'язання базуються на щорічних закупках або мають постійний характер, підприємство може визнати як заборгованість майбутні виплати.

Джерело: узагальнено за [8; 9; 10]

Впевнені, що удосконалення підходів до систематизації зобов'язань допоможе отримувати повну та якісну інформацію про зобов'язання, які виникають на підприємстві, з метою прийняття ефективних управлінських рішень у напрямку мінімізації зобов'язань та підвищення платоспроможності, щодо оптимізації підприємства.

1.2. Оцінювання зобов'язань в обліковій системі: нормативний підхід

У відповідності до норм НП(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» оцінка, як поняття, це «визначення грошових сум, за якими мають визнаватися і відображатися елементи фінансової звітності» [11].

Оцінка вартості зобов'язань відбувається за певними етапами:

1. Теоретичне дослідження основ формування зобов'язань.
2. Правова експертиза.
3. Визначення типу вартості і процедури вибору відповідного методу оцінки зобов'язань.
4. Розрахунок вартості зобов'язань за обраними методиками [15].

Усі об'єкти обліку, незалежно від етапу обігу капіталу, підлягають оцінюванню, причому вибір конкретного підходу визначається базою оцінки, специфікою відповідного об'єкта та змістом господарської операції [12].

Зобов'язання після визначення та визнання мають відображатися на рахунках бухгалтерського обліку у вартісному вимірі, виходячи з їх оцінки. Точність оцінювання об'єктів бухгалтерського обліку є ключовою передумовою формування достовірної та об'єктивної фінансової звітності, яка, у свою чергу, слугує основою для прийняття ефективних управлінських рішень.

Так, у балансі зобов'язання відображаються у відповідних статтях, демонструючи обсяг заборгованості на звітну дату. Погашення зобов'язань упродовж звітного періоду розглядається як процес їх списання з балансу. Оцінка операцій з вибуття об'єктів обліку, зокрема погашення зобов'язань, здебільшого здійснюється за тією ж вартістю, за якою вони були включені до балансу.

Оцінювання зобов'язань в обліковій системі регламентується національними стандартами, в яких розкриваються різні види оцінок.

Так, за нормами НП(С)БО 11 «Зобов'язання» існують такі види оцінок зобов'язань, як:

- теперішня вартість;
- сума погашення [6].

Втім слід зазначити, що оцінювання зобов'язань здійснюється також з урахуванням особливостей оцінки зобов'язань, установлених іншими НП(С)БО.

Так, при оцінюванні зобов'язань застосовуються також облікові оцінки, прикладами яких може бути згідно з НП(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [11] справедлива вартість зобов'язань, яка визначається за нормами НП(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» [13].

Характеристика видів оцінок зобов'язань для цілей бухгалтерського обліку представлено у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Види оцінки зобов'язань

Вид оцінки	Характеристика
1	2
Теперішня вартість	Це дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка буде потрібна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства. За теперішньою вартістю оцінюються, як правило, довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки.
Сума погашення	Це недисконтована сума грошових коштів або їх еквівалентів, яка буде сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства). Поточні зобов'язання відображаються у балансі за сумою погашення
Облікова оцінка	Це грошовий вираз елементів фінансової звітності, які не піддаються безпосередньому спостереженню, а визначаються наближено, тобто є попередньо оціненими. На дату балансу за обліковою оцінкою визначається сума забезпечення за вирахуванням суми очікуваного відшкодування. Втім забезпечення довгострокових зобов'язань визнаються у сумі їх теперішньої вартості.
Справедлива вартість	Це сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату згідно з НП(С)БО 19 [13]. Варто зазначити, що в національній системі обліку не розроблені методичні підходи до визначення справедливої вартості на відміну від зарубіжної практики, де прийняті такі методи її визначення: ринковий; витратний; дохідний [18].

Джерело: складено за [6; 11; 13]

Також слід відмітити, що грошові довгострокові зобов'язання (які мають погашатися у майбутньому грошовими коштами або еквівалентами грошових коштів), на відміну від поточних зобов'язань, підлягають дисконтуванню.

Дисконтування – це «процедура переведення майбутньої вартості грошей у поточну (теперішню). За допомогою дисконтування враховується ефект знецінення грошей у часі через ризик несплати боргу та через інфляційні процеси» [20].

Втім є певні виключення.

Так, не підлягають дисконтуванню такі види довгострокової грошових зобов'язань, як:

- немонетарна заборгованість (тобто погашення якої передбачає отримання негрошових активів);
- заборгованість, по якій нараховуються відсотки за ринковою ставкою;
- заборгованість з фінансової оренди;

Розглянемо приклад дисконтування грошового довгострокового зобов'язання на підставі умовних вихідних даних.

Приклад

МПП «Норма» дало безпроцентний борг підприємству ТПП «Промінь» 100000 грн на 3 роки. Якби МПП «Норма» поклало гроші на депозит під 15% річних та всі річні відсотки теж використовувало на поповнення вкладу, то через 3 роки мало б 152087,5 грн. (виходячи з розрахунку: 100000×1.15^3).

Як правило, банківський процент покриває інфляцію і тоді виходить, що майбутня сума 152087,5 грн. має поточну (теперішню) вартість 100000 грн. Інакше кажучи, 152 тис грн., які будуть отримані через 3 роки, у теперішній вартості приблизно дорівнюють 100 тис. грн.

Погодимося з тим, що «правильно проведена процедура дисконтування дебіторської заборгованості має враховувати інфляцію, альтернативні варіанти використання грошей та існуючі ризики пов'язані з несплатою боргу» [20].

До того ж відмітимо, що у міжнародній практиці прийнято дисконтувати відповідно до норм МСБО / МСФЗ не тільки довгострокові зобов'язання, але і поточні.

Розглянемо на умовних прикладах визначення зобов'язань за різними видами оцінок.

Сума погашення

Приклад

Підприємство «А» має перед постачальником «Б» заборгованість за отримані від нього матеріальні запаси на суму 40,0 тис. грн. та передає йому вексель на суму 50,0 тис. грн., який зобов'язується погасити через 6 місяців. Сума погашення векселя буде 50,0 тис. грн. (як сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства).

Теперішня вартість

Приклад

Підприємством виданий вексель на суму 50,0 тис. грн. Зобов'язання за векселем буде погашено через 5 років.

Визначимо теперішню вартість зобов'язання.

Значення теперішньої вартості зобов'язання — це величина, що визначає вплив часу на збільшення або зменшення оцінки зобов'язання у порівнянні із сумою погашення.

Теперішня вартість (PVF_{ni}) векселя визначається помноженням суми зобов'язань до погашення на значення коефіцієнта теперішньої вартості з урахуванням відсоткової ставки (i) та кількості періодів (n) у відповідності до формули 1.1:

$$PVF_{ni} = \frac{1}{(1+i)^n} = (1+i)^{-n}, \quad (1.1)$$

Припустимо, що відсоткова ставка на подібні запозичення застосовується у розмірі 20%.

Значення коефіцієнтів теперішньої вартості визначимо з табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Значення коефіцієнтів теперішньої вартості

Період (n)	4%	5%	6%	8%	10%	12%	14%	16%	18%	20%	22%	24%
1	0,9615	0,9524	0,9434	0,9259	0,9091	0,8929	0,8772	0,8621	0,8475	0,8333	0,8197	0,8065
2	0,9246	0,9070	0,8900	0,8573	0,8264	0,7972	0,7695	0,7432	0,7182	0,6944	0,6719	0,6504
3	0,8890	0,8638	0,8396	0,7938	0,7513	0,7118	0,6750	0,6407	0,6086	0,5787	0,5507	0,5245
4	0,8548	0,8227	0,7921	0,7350	0,6830	0,6355	0,5921	0,5523	0,5158	0,4823	0,4514	0,4230
5	0,8219	0,7835	0,7473	0,6806	0,6209	0,5674	0,5194	0,4761	0,4371	0,4019	0,3700	0,3411

Джерело: складено за [14]

На підставі наведених даних в табл. 1.4 теперішня вартість векселя, виданого на суму 50,0 тис. грн., який буде погашено через 5 років, при рівні ринкової ставки 20 %, становить 20 095 грн., виходячи з розрахунку:

$$50000 \times 0,4019 = 20095.$$

Слід зазначити, що окремі науковці [15; 16; 17] у процесі оцінювання зобов'язань підприємства також виділяють такі оцінки, як історична та поточна собівартість, ґрунтуючись на вимогах міжнародних стандартів, за якими зобов'язання оцінюються за:

- історичною собівартістю;
- поточною собівартістю;
- вартістю реалізації;
- теперішньою вартістю.

Отже, оцінка зобов'язань є невід'ємним елементом методу бухгалтерського обліку, який супроводжує обліковий процес, починаючи з оформлення первинного документу, облікових регістрів та закінчуючи складанням фінансової звітності.

1.3. Порядок відображення інформації про зобов'язання в бухгалтерському обліку

Для відображення зобов'язань в бухгалтерському обліку передбачено застосування відповідних рахунків класу 5 – для довгострокових зобов'язань, класу 6 – для поточних зобов'язань згідно [6].

Облік операцій, пов'язаних із виникненням та погашенням зобов'язань, здійснюється на основі первинних документів, які підтверджують факт їх проведення.

Спочатку розглянемо особливості обліку довгострокових зобов'язань, з яких найбільш поширеними у фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємництва є саме довгострокові позики.

Довгострокові позики відображаються у синтетичному обліку на рахунку 50 «Довгострокові позики», по кредиту якого відображаються суми одержаних позик, по дебету – їх погашення або переведення таких зобов'язань до поточної заборгованості. Витрати на сплату відсотків та інші затрати, пов'язані з кредитуванням, відображаються на субрахунках 951 «Проценти за кредит» та 952 «Інші фінансові витрати» відповідно.

Розгляд короткострокових зобов'язань варто починати з обліку короткострокових позик, які відображаються у синтетичному обліку на рахунку 60 «Короткострокові позики». По кредиту рахунку 60 відображаються суми одержаних позик, по дебету – сума їх погашення або переведення до довгострокових зобов'язань

Найчастіше позики погашаються постійними періодичними виплатами, які включають відсотки та суму погашення основного боргу.

Аналітичний облік позик ведуть за позикодавцями в розрізі кожного кредиту окремо та за строками їх погашення.

Основні первинні документи: банківські інструкції, виписки банку, договірні документи та розрахунки на сплату відсотків.

Облік довгострокових та короткострокових позик представлено у табл.

1.5.

Таблиця 1.5

Типовий облік довгострокових та короткострокових позик

№ з/п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
1	2	3	4	5
Облік довгострокових позик				
1	Отримано довгострокову позику банку	311	501	200 000
2	Кредит спрямований на погашення заборгованості перед постачальниками	631	501	100 000
3	Погашено заборгованість перед бюджетом за рахунок короткострокового кредиту	641	501	50000
4	Погашена заборгованість підприємства за довгостроковим кредитом	501	311	100 000
5	Погашено довгостроковий вексель за рахунок позики банку	51	501	30000
6	Погашено поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями (по випущеним облігаціям) за рахунок короткострокового кредиту	61	601	60000
7	Переведено до складу поточної заборгованості довгострокова позика, коли до терміну її погашення залишилося менше 12 місяців з дати балансу	501	61	12000
8	Покрито зобов'язання за облігаціями за рахунок позики банку	52	501	48000
9	Нараховані відсотки за користування кредитом	951	684 «Розрахунки за нарахованими відсотками»	5000
10	Перераховано відсотки банку за користування кредитом	684	311	5000
11	Нараховано пеня за несвоєчасні розрахунки за банківським кредитом	948 «Визнані штрафи, пені, неустойки»	311	3000
Облік короткострокових позик				
12	Отримано і зараховано короткострокову позику банку в іноземній валюті	312	602	50000\$ 1500000
13	Погашена заборгованість за короткостроковим кредитом в іноземній валюті	602	312	50000\$ 1500000

Джерело: складено за [19]

Розрахунки з постачальниками та підрядниками, як найбільш поширені поточні зобов'язання, відображаються на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», по кредиту якого наводиться інформація про заборгованість перед постачальниками за отримані матеріальні активи, по дебету – погашення заборгованості.

Розрахунки з різними організаціями за операціями некомерційного характеру, зазвичай, відображаються на рахунку 68, із використанням субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами», а також за іншими операціями (зокрема, для відображення орендної плати).

Розглянемо на умовному прикладі облік операцій із застосуванням субрахунку 685.

Приклад.

Підприємство орендує приміщення під товарний склад. Сума щомісячної орендної плати становить 3000 грн., у тому числі ПДВ. Вартість приміщення, отриманого в оренду згідно з актом приймання-передачі, – 90000 грн.

Відображення в обліку операцій з оренди наведено у табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Облік розрахунків з іншими кредиторами

Зміст господарської операції	Первинний документ	Д-т	К-т	Сума, грн.
Отримано приміщення в оренду	Акт приймання-передачі	01 «Орендовані необоротні активи»	–	90000
Нараховано суму орендної плати	Акт наданих послуг	93	685	2500
ПК з ПДВ	Податкова накладна, зареєстрована у ЄРПН	641	685	500
Перераховано орендодавцю суму орендної плати	Платіжна квитанція, виписка банку	685	311	1200

Джерело: власна розробка

Аналітичний облік ведеться окремо за кожним постачальником в розрізі кожного контрактів.

Первинні документи, які підтверджують такі розрахунки – це: прибуткові накладні, рахунки-фактури, податкові накладні, які зареєстровані в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН), товарно-транспортні накладні, акти виконаних робіт чи наданих послуг, платіжні інструкції, видаткові касові ордера.

Розрахунків з постачальниками та підрядниками можуть базуватися на умовах передплати або післяплати.

Якщо за умовами договору з постачальниками та підрядниками передбачена передплата, то для обліку авансів, наданих іншим підприємствам – майбутнім постачальникам чи підрядникам, передбачено застосування субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами».

Типовий облік розрахунків з постачальниками та підрядниками представлений у табл. 1.7.

Таблиця 1.7

Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками

№ з/п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
1	2	3	4	5
Передплата постачальнику				
1	Перерахований аванс постачальнику	371	311	180000
2	Податковий кредит (ПК) з ПДВ після реєстрації податкової накладної в ЄРПН	641	644	30000
3	Надійшли запаси на склад від постачальника у рахунок передплаченого авансу	20	631	150000
4	Нараховано ПК з ПДВ	644	631	30000
5	Проведено зарахування заборгованості по авансу	631	371	180000
Придбання запасів на умовах наступної оплати				
6	Надійшли товари на склад від постачальника	28	631	250000
7	ПК з ПДВ при реєстрації податкової накладної в ЄРПН	641	631	50000
8	Сплачений рахунок постачальника	63	311	300000
Інші операції з постачальниками та підрядниками				
9	Списано кредиторську заборгованість по закінченні строку позовної давнини	631	717	60000
10	Виданий вексель в оплату заборгованості	63	62	100000

Продовження табл. 1.7

1	2	3	4	5
	постачальників		«Короткострокові векселі видані»	
11	Взаємозалік заборгованості при бартерних операціях	631	361	80000
12	Отримано послуги, пов'язані із веденням загальногосподарської діяльності	92	63	5000
13	Придбано основні засоби	15	63	48000
14	Виставлено претензію постачальникам у зв'язку із невиконанням умов договору через нестачу активів при прийманні	374	63	10000

Джерело: складено за [19]

Для розрахунків з бюджетом призначений синтетичний рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами», по кредиту якого відображаються нараховані платежі, а по дебету – їх сплата.

Підставою для відображення інформації на рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами» є: бухгалтерські довідки, розрахунки податкових платежів, податкові накладні, які зареєстровані в ЄРПН, акцизні накладні, які зареєстровані в ЕРАН (єдиному реєстрі акцизних накладних), податкові декларації, платіжні інструкції, банківські виписки тощо.

На рахунку 64 із застосуванням відповідних субрахунків та аналітичних рахунків відображається облікова інформація про справляння податку на прибуток, ПДВ, акцизного податку, ПДФО, Військового збору та інших податкових платежів, крім ЄСВ.

Облік ЄСВ ведеться на рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням», по кредиту якого відображаються нарахування ЄСВ, по дебету – сплата ЄСВ.

Для відображення іншої поточної кредиторської заборгованості призначений рахунок 68 «Розрахунки за іншими операціями», на якому може відображатися облікова інформація про поточні зобов'язання у зв'язку з:

- отриманими авансами (Д-т 681 К-т 311);
- внутрішніми розрахунками;
- розрахунками за нарахованими відсотками та іншими розрахунками.

Окремо варто звернути увагу на забезпечення майбутніх витрат і платежів, які відносяться до зобов'язань з невизначеним терміном погашення.

Облікова інформація про такі забезпечення акумулюється на рахунку 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів», із відповідними субрахунками, зокрема:

471 «Забезпечення виплат відпусток»;

473 «Забезпечення гарантійних зобов'язань»),

за кредитом яких відображається нарахування забезпечень, за дебетом – їх використання.

Аналітичний облік забезпечень майбутніх витрат і платежів ведеться за їх видами, напрямками формування і використання.

Розглянемо типові проведення таких операцій, пов'язаних з забезпеченням майбутніх витрат і платежів, наприклад:

1. Створено забезпечення виплат відпусток працівників адміністрації підприємства: Д-т 92 К-т 471.

2. Нараховано відпускні працівникам управлінського апарату за рахунок сформованого забезпечення: Д-т 471 К-т 661.

3. Нараховано забезпечення гарантійних зобов'язань товарної продукції: Д-т 93 К-т 473.

4. Здійснено витрати на гарантійний ремонт реалізованої продукції за рахунок створеного забезпечення, у тому числі:

4.1. Використано запасні частини на ремонт: Д-т 473 К-т 20.

4.2. Нараховано заробітну плату працівникам: Д-т 473 К-т 66.

4.3. Нараховано ЄСВ від ФОП: Д-т 472 К-т 65.

Підсумовуючи, слід зазначити, що інформація про наявність і рух зобов'язань та забезпечень у господарському процесі вітчизняних підприємств формується на відповідних рахунках бухгалтерського обліку у відповідності до встановлених вимог.

Висновок до 1 розділу

У роботі для розкриття основних аспектів бухгалтерського обліку визначена сутність зобов'язань, виходячи з нормативного тлумачення зобов'язань, як понятійної категорії, розглянута класифікація за найбільш розповсюдженими ознаками видів зобов'язань у системі управління суб'єктів господарювання. Досліджено оцінювання зобов'язань в обліковій системі на підставі діючих національних стандартів бухгалтерського обліку та встановлено, що найбільш поширеними на сьогодні є такий вид оцінок, як теперішня вартість (для довгострокових зобов'язань) та вартість погашення (для поточних зобов'язань). Розглянуто порядок відображення облікової інформації про зобов'язання в первинній документації та на рахунках синтетичного і аналітичного бухгалтерському обліку. Це дало можливість розкрити теоретичні положення бухгалтерського обліку зобов'язань.

РОЗДІЛ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»: ДІЮЧА ПРАКТИКА

2.1. Загальна економічна характеристика ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»

Товариство з обмеженою відповідальністю «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» (ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ») створено на підставі Статуту (додаток А) та діє у відповідності до Конституції України, Цивільного та Господарського кодексів України, Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та інших нормативно-правових актів України.

ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» зареєстровано як юридична особа в Єдиному державному реєстрі про проведення державної реєстрації 08.07.2019 р. Номер запису: 1 556 102 0000 070716 (додаток Б).

Місцезнаходження реєстраційної справи - Юридичний департамент Одеської міської ради.

Код ЄДРПОУ: 43099142.

Юридична адреса: Україна, Одеська обл., місто Одеса, вул. Чепіги отамана, будинок 43-Б.

Засновниками товариства є фізичні особи - громадяни України.

Структура власності ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ», як юридичної особи, представлена на рис. 2.1.

Статутний капітал складає 10 000,00 грн.

Органами управління товариства є загальні збори учасників.

ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» взято на облік у Державній службі статистики України (ідентифікаційний код органу: 37507880) 09.07.2019 р.

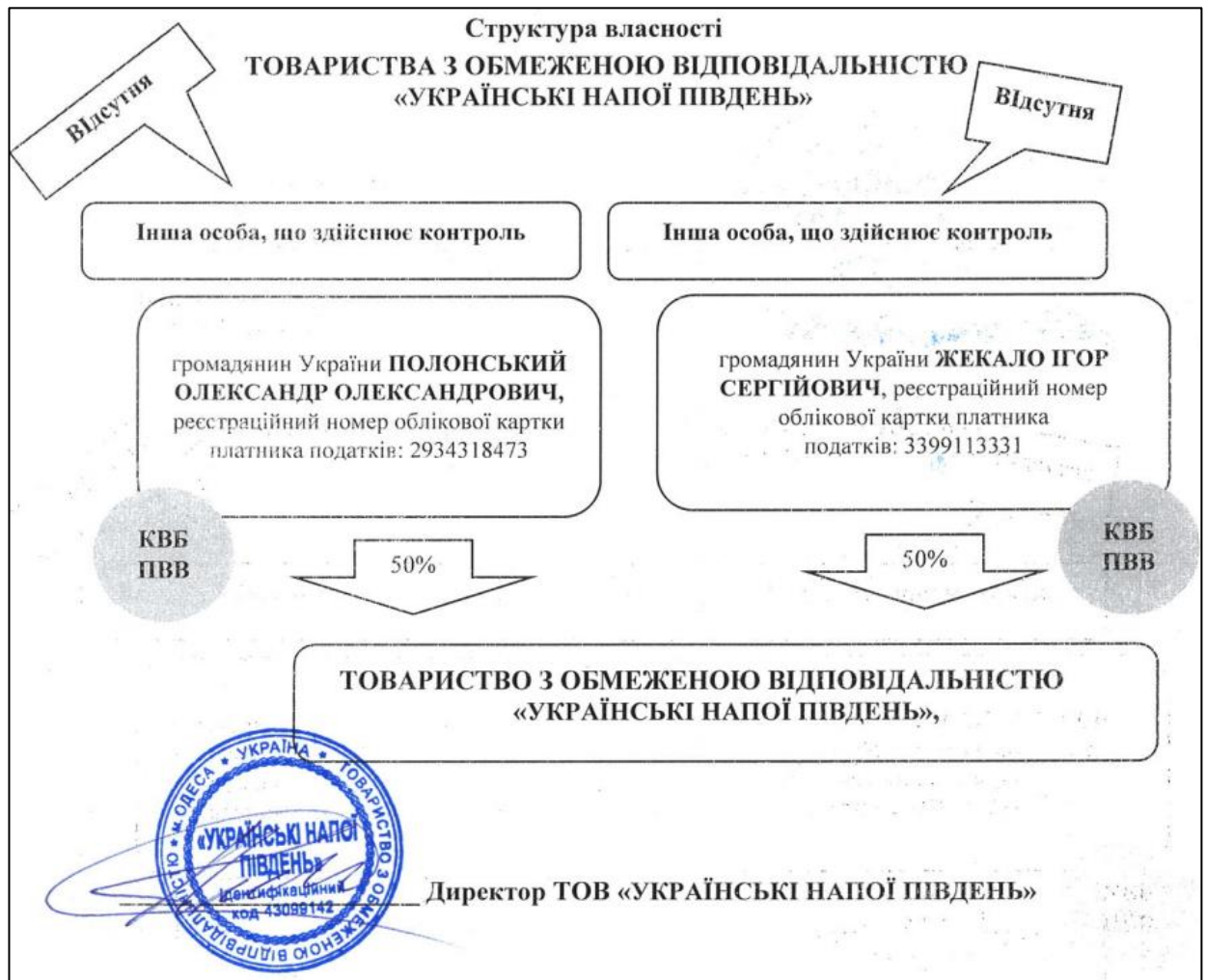

Рис. 2.1. Структура власності ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»

Джерело: представлено за даними підприємства

Товариство є корпоративною юридичною особою, має організаційну єдність, відокремлене майно, самостійний баланс, основні та обігові кошти, поточний, валютний та інші рахунки в установах банків, основну печатку, а у разі якщо недостатньо використання однієї печатки, додаткові печатки відповідно до законодавства України, бланки з власним найменуванням, може мати фірмову марку та товарний знак, несе самостійну майнову відповідальність, виступає у цивільному обороті від свого імені.

Основний вид економічної діяльності підприємства:

47.11 - Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами.

Інші види діяльності:

82.30 - Організування конгресів і торговельних виставок.

93.29 - Організування інших видів відпочинку та розваг.

95.11 - Ремонт комп'ютерів і периферійного устаткування.

95.21 - Ремонт електронної апаратури побутового призначення для приймання, записування, відтворення звуку й зображення.

95.22 - Ремонт побутових приладів, домашнього та садового обладнання.

47.25 - Роздрібна торгівля напоями в спеціалізованих магазинах.

47.91 - Роздрібна торгівля, що здійснюється фірмами поштового замовлення або через мережу Інтернет.

52.29 - Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту.

68.20 - Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

73.20 - Дослідження кон'юнктури ринку та виявлення громадської думки.

Для здійснення діяльності товариство має відповідні ліцензії та дозволи (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Відомості про ліцензії та дозволи на здійснення видів діяльності, що підлягають ліцензуванню на ТОВ «ВИНОКУРНЯ АККЕРМАНА»

номер	Термін дії та стан	Вид діяльності	Орган ліцензування та видачі дозволу
15530308202200233	з 28.01.2022 до 28.01.2023. Дійсна	Роздрібна торгівля алкогольними напоями	Державна податкова служба України
15530311202200195	з 28.01.2022 до 28.01.2023 Дійсна.	Роздрібна торгівля тютюновими виробами	

Джерело: представлено за даними підприємства

Товариство знаходиться на загальній системі оподаткування та є платником податку на прибуток, податку з доходів фізичних осіб (ПДФО), акцизного податку та інших податкових платежів.

ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ», як платник податків, взято на облік у Головному управлінні ДПС в Одеській області (ідентифікаційний код органу: 44069166) 08.07.2019 р. за № 155219189768.

Станом на 01.04.2025 р. товариство зареєстровано у реєстрі платників ПДВ. Дата реєстрації Свідоцтва ПДВ 01.09.2019 р. Індивідуальний податковий номер: 430991415529.

ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» є платником єдиного внеску (станом на 26.10.2021 р. реєстраційний № 10000001566934).

ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» – це компанія роздрібною торгівлі, яка має мережу магазинів у центральній частині Одеси. За рахунок великої кількості магазинів відбувається задоволення потреб кінцевого покупця за місцем його проживання чи роботи. Саме через роздрібні магазини відбувається освоєння нових ринків та здійснюється просування нових товарів.

Ринкова потужність визначається шляхом встановлення показника відносної частки компанії у межах сукупної виручки на ринку (у тому числі і більш вузького сегменту ринку) з точки зору її основної діяльності.

Розглянемо ринкову потужність ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» та його місце в ринковому секторі

Визначимо місце ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» серед інших фірм на ринку його основної діяльності, поранжованих за виручкою.

Компанія має зовсім незначну ринкову потужність на ринку, виходячи з її досить малої частки сукупної виручки від основної діяльності.

Серед інших фірм у ринковому секторі основної діяльності, поранжованих за виручкою, ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» займає у 2022 році – 15745 місце, у 2023 році – 12368, у 2024 році – 11223. Якщо розглянути місце ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» серед інших фірм

на ринку його основної діяльності, поранжованих за виручкою, то можна спостерігати таку динаміку: 2022 рік – це 394 місце, 2023 рік – 326, 2024 рік – 307 (рис. 2.2).

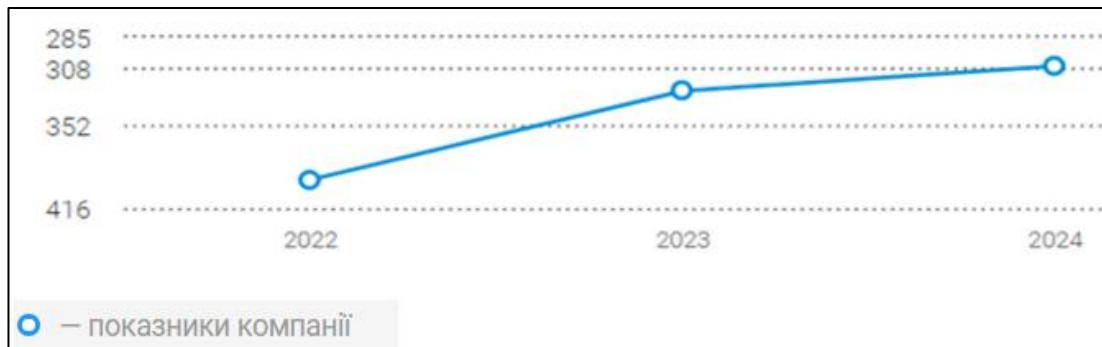

Рис. 2.2. Місце ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» на ринку його основної діяльності серед інших компаній

Джерело: представлено за даними підприємства

Ринкову сталість розвитку компанії характеризує сукупний середньорічний темп зростання виручки. У цьому зв'язку дослідимо цей показник у динаміці років. Так, сукупний середньорічний темп зростання виручки склав: у 2022 році - 61,8 %, у 2023 році - 74,5 %, у 2024 році - 77,2 % (рис. 2.3).

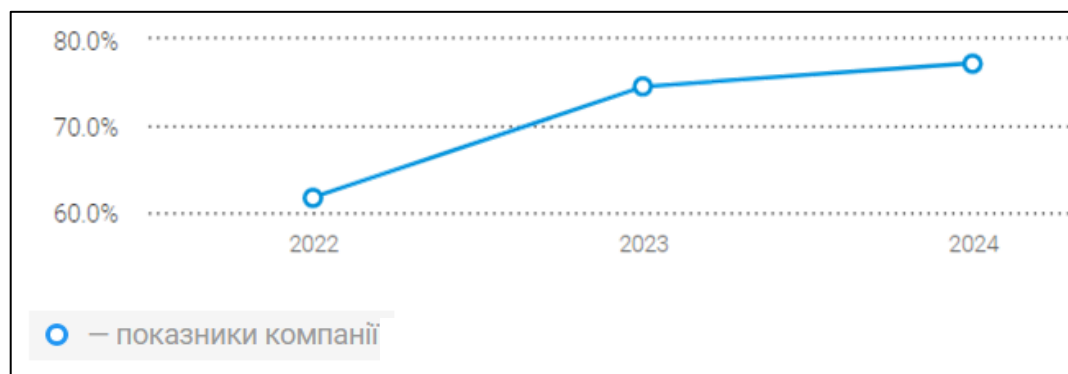

Рис. 2.3. Темпи зростання виручки ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» у динаміці років

Джерело: представлено за даними підприємства

Як видно з рис. 2.3, спостерігається позитивна динаміка зростання показників виручки, що є позитивним фактором.

Середня кількість працівників ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» у 2024 році – 46 осіб.

Організаційна структура управління ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» наведена на рис. 2.4.

Рис. 2.4. Організаційна структура управління ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»

Джерело: представлено за даними підприємства

У відділі бухгалтерії у періоді дослідження працювало 4 працівників на чолі з головним бухгалтером.

Головний бухгалтер здійснює організацію бухгалтерського обліку господарсько-фінансової діяльності та контроль за ощадливим використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, схоронністю власності підприємства.

Бухгалтерський облік організований в автоматичному режимі, за допомогою якого відбувається формування облікових регістрів, первинної

документації, фінансової, управлінської та податкової звітності. Також використовуються програми «Банк – клієнт», «Медок».

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві визначена Положенням про облікову політику, яке затверджено Наказом керівника підприємства.

Фінансовий контроль на підприємстві існує у таких формах, як: внутрішній контроль, який здійснюється уповноваженими фахівцями; зовнішній контроль (державний та недержавний), який здійснюється фахівцями ДПС України та незалежними аудиторами / аудиторськими фірмами.

Підприємство має достатній потенціал для здійснення господарської діяльності.

2.2. Зобов'язання при здійсненні господарських операцій: облік та оподаткування на досліджуваному підприємстві

У період дослідження на ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» не лічилися довгострокові зобов'язання та забезпечення, тому варто розглянути документальне забезпечення таких поточних зобов'язань, як кредиторська заборгованість:

- за товари, роботи, послуги;
- з бюджетом, у тому числі з податку на прибуток;
- зі страхування;
- з оплати праці;
- та за іншими видами поточних зобов'язань.

Спочатку розглянемо особливості обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, яка виникає у зв'язку з здійсненням операцій з постачальниками та підрядниками на підставі договорів купівлі-продажу товарів чи надання робіт та виконання послуг або посередницьких договорів. Основні документи, які підтверджують такі господарські відносини, це:

накладні (витратні, прибуткові, податкові, товарно-транспортні), рахунки та рахунки-фактури, акти наданих робіт (виконаних послуг) та інші первинні документ.

Слід зазначити, що ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ», крім звичайних договірних відносин з контрагентами, також здійснює свою діяльність і на умовах товарного кредиту з постачальниками та підрядниками. Тому бажано звернути окрему увагу на такі операції у системі бухгалтерського обліку.

Відповідно до ст. 694 Цивільного кодексу України товарний кредит – це «вид договору купівлі-продажу, за якого покупцю передається у власність товар, за який він може розплатитися через певний проміжок часу» [1].

За товарним кредитом передбачаються відносини між сторонами на умовах продажу товару в кредит з відстроченням платежу (тобто покупець оплачує товар шляхом часткових виплат за встановленим графіком протягом певного періоду часу) або з розстроченням платежу (покупець оплачує товар один раз у повному обсязі в установлений термін).

Право власності на такий товар (роботи, послуги) переходить до покупця у момент фізичного отримання товарів (робіт, послуг) незалежно від часу погашення заборгованості.

Слід зазначити, що у межах діючого законодавства при реалізації договору товарного кредиту може передбачатися нарахування відсотків на суму відстроченого платежу та їх виплата покупцем (якщо така умова узгоджена сторонами договору).

Варто відмітити, що операції за договором товарного кредиту мають особливості відображення не тільки в бухгалтерському обліку, але і у системі оподаткування.

Так, вартість товару та сума відсотків, нарахованих за користування товарним кредитом, у продавця є складовими доходів (на дату їх нарахування), які приймають участь у формуванні об'єкта оподаткування податку на прибуток. У покупця – вартість придбаного товару буде

включатися до складу витрат тільки у момент його використання або продажу (у складі собівартості реалізації), а сума нарахованих відсотків за борговими зобов'язаннями буде включатися до складу фінансових витрат протягом звітного періоду їх нарахування згідно із п. 141.1 ст. 141 ПКУ [21].

При справлянні ПДВ варто зазначити, що операції постачання товару покупцю на умовах товарного кредиту є об'єктом оподаткування ПДВ.

Датою виникнення ПК з ПДВ у покупця буде дата отримання товарів, робіт, послуг на підставі податкової накладної, зареєстрованої в ЄРПН.

Покупець, як платник ПДВ, має право включити до складу ПК суму ПДВ на нараховані відсотки на підставі податкової накладної, отриманої від продавця та зареєстрованої в ЄРПН.

Розглянемо на умовному прикладі облік та оподаткування операцій придбання товарів від постачальників на умовах товарного кредиту у покупця – ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ».

Приклад

ТОВ «Мрія» реалізувало 10.10.2023 р. товар ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» на суму 200000 грн. за договором товарного кредиту.

Платіж має бути проведено у розмірі 50 % через 30 календарних днів (09.11.2023 р.) та у розмірі 50% через 70 календарних днів (19.12.2023 р.).

За умовами договору за користування товарним кредитом нараховуються відсотки за ставкою 0,14 % від суми заборгованості за календарний день, не включаючи день відвантаження товару та включно з днем оплати. Розрахована сума відсотків включає ПДВ. Нарахування відсотків відбувається на дату отримання останнього платежу від покупця. Собівартість товару складає 120000 грн.

Спочатку здійснимо розрахунок відсотків. Станом на 19.12.2023 р. нарахуємо відсотки:

1) з 11.10.2023 р. до 09.11.2023 р.: $200000 \times 0,14\% \times 30 = 8400$ грн.;

2) з 10.11.2023 р. до 19.12.2023 р.: $100000 \times 0,14\% \times 40 = 5600$ грн.;

Разом 14000 грн, у тому числі ПДВ - 2333 грн.

Нарахована сума відсотків без ПДВ – 11667 грн.

Облік операцій з придбання товарів за товарним кредитом наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Облік операцій придбання товарів за товарним кредитом на ТОВ
«УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»

Дата	Зміст господарської операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
1	2	3	4	5
10.10.2023 р.	Оприбутковано товар	281	631	166 667
10.10.2023 р.	Відображено ПК з ПДВ	641	631	33 333
09.11.2023 р.	Проведено оплату продавцеві	631	311	100 000
19.12.2023 р.	Проведено оплату продавцеві	631	311	100 000
19.12.2023 р.	Нараховано відсотки за користування товарним кредитом	952	684	11 667
19.12.2023 р.	Включено ПК з ПДВ за нарахованими відсотками	641	684	2 333
25.12.2023 р.	Сплачено винагороду за користування товарним кредитом (відсотки)	684	311	14 000

Джерело: складено за [22]

Окрему увагу слід звернути на списання кредиторської заборгованості у системі бухгалтерського обліку та у цьому зв'язку розглянути особливості оподаткування таких операцій.

У процесі розрахунків з постачальниками виникає, зазвичай, заборгованість через: непогашення боргів перед постачальниками за отримані товари, роботи, послуги, про що свідчить кредитове сальдо по рахунку 63, субрахунку 685 в бухгалтерському обліку; здійснену передплату постачальникові без отримання від нього товарів, робіт, послуг (дебетове сальдо 371 рахунку).

У цьому зв'язку дуже важливим є опрацювання такої заборгованості щодо визначення її статусу – сумнівної, безнадійної.

Якщо після закінчення строку обов'язкового платежу згідно з укладеними договорами не відбувається погашення суми заборгованості. То вже з наступного дня така заборгованість набуває статусу сумнівної

заборгованості, а через 1095 днів, за якими минає термін позовної давності (якщо інше не передбачено договором), – безнадійної заборгованості.

Первинні документи, які підтверджують достовірність показників є:

- акти інвентаризації розрахунків (додаток В);
- договори з контрагентами;
- акти звірки розрахунків (додаток Г) та протоколи про залік взаємних вимог;
- векселі, видані постачальникам;
- бухгалтерські довідки тощо.

У бухгалтерському обліку списання кредиторської заборгованості відображається на субрахунку 717 «Дохід від списання кредиторської заборгованості» за відповідними проведеннями, наприклад: Д-т 631 К-т 717 – списання заборгованості перед постачальниками після закінчення терміну позовної давності. Як бачимо з проведення, списання заборгованості здійснюється з урахуванням ПДВ.

У системі оподаткування при визначенні оподаткованого прибутку сума списання кредиторської заборгованості впливатиме на величину загального доходу, як складової фінансового результату, визначеного за правилами стандартів бухгалтерського обліку.

Що стосується справляння ПДВ від списання кредиторської заборгованості, то на сьогодні у сфері оподаткування існують певні проблемні аспекти щодо обов'язку корегування суми ПК з ПДВ.

Відповідно до Листа Головного управління ДПС у Черкаській області від 25.10.2023 р. «Про відображення операції зі списання кредиторської заборгованості в податковому обліку з ПДВ» [23] зазначено, що згідно з п. 198.5 ст. 198 ПКУ при списанні безнадійної кредиторської заборгованості через несплату боргу постачальнику за отримані від нього товари (роботи, послуги) протягом терміну позовної давності, покупець має нарахувати податкові зобов'язання з ПДВ (на підставі складеної та зареєстрованої в

ЄРПН податкової накладної – додаток Д) у податковому періоді, в якому відбувається списання кредиторської заборгованості.

В інших податкових консультаціях органи податкового контролю вказують на необхідність коригування ПК з ПДВ від вартості товарів, робіт, послуг, отриманих безкоштовно через непогашену кредиторську заборгованість перед постачальниками [24]. Податківці наполягають, що у цьому випадку покупець втрачає право на податковий кредит.

У бухгалтерському обліку сума ПДВ списується на витрати поточного звітного періоду, якщо товари, заборгованість за якими списується, були використані у господарській діяльності, а саме:

1) відбувається сторнування ПК з ПДВ методом «сторно» при списанні безнадійної заборгованості: Д-т 641 К-т 631- (20000).

2) відображається сума ПДВ у складі витрат: Д-т 949 К-т 644 - 20000.

Інший вид поточних зобов'язань пов'язаний з розрахунками з бюджетом за податками й платежами, інформація про які акумулюється на рахунку 64.

Первинні документи, які підтверджують такі зобов'язання, це: платіжні інструкції, виписки банку, бухгалтерські довідки, облікові регістри, податкові та акцизні накладні, податкова і фінансова звітність, та інші.

Інформація про розрахунки по заробітній платі працівникам (з урахуванням забезпечень на фонд оплати праці) та по страхуванню зосереджується на пасивних рахунках 66 (47) та 65. Такі операції здійснюються на підставі таких первинних документів, як:

- розрахунково-платіжні та платіжні відомості;
- табелі обліку робочого часу, лікарняні листи, особові рахунки;
- платіжні квитанції, банківські виписки та касові ордери;
- розрахунки відпускних, забезпечень виплат відпусток;
- бухгалтерські довідки тощо.

Погашення зобов'язань перед працівниками по заробітній платі здійснюється на підприємстві двічі за місяць згідно з вимогами ч. 1 ст. 115 Кодексу законів про працю України [25].

Однак часто виникають ситуації, коли працівники у визначений день не можуть отримати заробітну плату готівкою за різними суб'єктивними причинами. Тому, з метою дотримання ліміту каси, залишок готівки зазвичай має депонуватися відповідно до Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні [26].

Отже, після видачі заробітної плати, уповноважений фахівець (касир чи бухгалтер) має визначити суми готівки, які підлягають депонуванню, оформити видатковий касовий ордер на суму депонованої заробітної плати та на підставі нього здати готівкові гроші у банк.

Депонована заробітна плата може зберігатися на банківських рахунках протягом трьох років. Якщо вона не видається працівнику після цього терміну, то вона вважається безнадійним зобов'язанням. І в цьому випадку вона має відображатися в бухгалтерському обліку та у системі оподаткування за особливим підходом.

На підставі умовного даних розглянемо облік депонованої заробітної плати на ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ».

Приклад

Касир ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» одержав 06.03.2025 р. у банку за чеком готівкові кошти на виплату заробітної плати у сумі 121222 грн. Заробітну плату у сумі 10500 грн. працівника Демченко Т.Т. через його тимчасову непрацездатність депоновано та 10.03.2025 р. здано до банку.

Відображення таких операцій в бухгалтерському обліку ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Бухгалтерський облік депонування заробітної плати на ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»

№ з/п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
1	2	3	4	5
1	Нараховано заробітну плату Демченко Т.Т. за лютий 2025 р.	92	661	13636,36
2	Нараховано ЄСВ, виходячи з розрахунку:	92	651	3000,00

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5
	$13636,36 \times 22 \% = 3000,00$			
3	Здійсненні утримання із заробітної плати:			
	ПДФО, виходячи з розрахунку: $13636,36 \times 18\%$)	661	641	2454,54
	Військовий збір, виходячи з розрахунку: $13636,36 \times 5\%$	661	642	681,82
4	Перераховано до бюджету (з урахуванням сум, сплачених під час виплати авансу)			
	ЄСВ	651	311	3000,00
	ПДФО	641	311	2454,54
	Військовий збір	642	311	681,82
5	Отримано в касу з поточного рахунку в банку готівку для виплати заробітної плати Розрахунок: $13636,36 - 2454,54 - 681,82 = 10\,500,00$	301	311	10 500,00
6	Депоновано заробітну плату	661	662	10 500,00
7	Внесено депоновану заробітну плату на поточний рахунок у банку	311	301	10 500,00
8	Отримано депоновану зарплату в касу	301	311	10 500,0
9	Погашено заборгованість перед Демченко Т.Т. у березні (під час видачі заробітної плати)	662	301	10 500,00

Джерело: складено за [27]

Як бачимо, незважаючи на те, що працівник ще не отримав дохід у вигляді заробітної плати, податкові платежі (ПДФО та Військовий збір) нараховуються та сплачуються до бюджету.

Слід відмітити, що одночасно з поданням документів до банку на отримання готівки для виплати з каси заробітної плати, підприємство має сплачувати до бюджету ЄСВ, ПДФО та Військовий збір відповідно до вимог пп. 168.1.2 п. 168.1 ст. 168 ПКУ. При цьому банківські установи зобов'язані одночасно з прийманням документів на виплату заробітної плати отримувати від податкових агентів і документи на сплату таких податкових платежів, як ЄСВ, ПДФО та Військовий збір.

Відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» ЄСВ має бути перерахований до фонду соціального страхування не пізніше 20-го числа місяця, наступного за місяцем нарахування заробітної плати працівникам [28].

Варто звернути увагу на те, що існують певні законодавчо встановлені терміни сплати таких платежів, як ПДФО та Військовий збір (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Терміни сплати податкових платежів, пов'язаних з оплатою праці на

ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»

Заробітна плата		Джерело виплати заробітної плати	Термін сплати ПДФО і Військового збору	Підстава
Нарахована	Сплачена			
(так / ні)				
1	2	3	4	5
Так	Так	Виручка від реалізації товарів, робіт послуг	Податкові платежі мають бути сплачені впродовж банківського дня, що настає за днем виплати	Пп. 168.1.4 п. 168.1 ст. 168 ПКУ
Так	Ні	Не визначено	Податкові платежі мають бути сплачені протягом 30 календарних днів, наступних за останнім днем місяця, за який нарахована, але не виплачена суми заробітної плати	Пп. 168.1.5 п. 168.1 ст. 168, пп. 49.18.1, п. 49.18 ст. 49, п. 57.1 ст. 57 ПКУ

Джерело: складено за [21]

При встановленні безнадійної заборгованості з депонованої заробітної плати варто зазначити, що у період воєнного стану в Україні перебіг строків позовної давності призупинений. До того ж органи податкового контролю (лист ДПАУ від 02.09.2004 № 16873/7/15-1117) вважають, що до заборгованості у вигляді заробітної плати не можна застосовувати термін позовної давності через те, що така заборгованість не є «безнадійною», виходячи з норм ст. 233 Кодексу законів про працю України, та до неї не застосовується строк позовної давності, з чим варто погодитися [25; 29].

Тому у системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності заборгованості з депонованої заробітної плати мають обліковуватися на до повного погашення.

До інших поточних зобов'язань на ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» прийнято відносити:

- розрахунки з учасниками підприємства (рахунок 67 «Розрахунки з учасниками»);

- розрахунки за іншими операціями, наприклад: за одержаними авансами, внутрішніми розрахунками тощо (рахунок 68 «Розрахунки за іншими операціями»).

Документи, які підтверджують проведення операцій з учасниками підприємства, це: засновницькі та реєстраційні документи, накази, протоколи зборів засновників, розрахунок дивідендів тощо.

Зобов'язання перед учасниками товариства у процесі діяльності виникають, зазвичай, після прийняття рішення про розподіл чистого прибутку.

Рішення про виплату дивідендів приймається загальними зборами учасників та оформлюється протоколом, в якому відображаються:

- чиста сума прибутку на виплату дивідендів;
- звітний період (рік, квартал), за який відбувається розподіл суми чистого прибутку;
- розмір дивідендів, їхня форма та строки виплати.

Нарахування та виплата дивідендів засновникам здійснюється пропорційно в залежності від розміру їх часток у статутному капіталі за рахунок чистого прибутку.

Варто відмітити, що сума чистого прибутку може залишитися нерозподіленою чи може бути використана на інші цілі – наприклад, на збільшення статутного капіталу, на створення резервного фонду, на програми соціального чи виробничого розвитку та таке інше. фондів.

Дивіденди, як частина чистого прибутку, підлягають оподаткуванню.

У цьому сенсі розглянемо дивіденди, які нараховані та сплачені учасникам у грошовій формі.

Якщо учасники є юридичними особами-платниками податку на прибуток, то при нарахуванні дивідендів слід сплатити авансовий внесок з податку на прибуток відповідно до пп. 57.11.2 п. 57.11 ст. 57 ПКУ. Такий

внесок не зменшує суму дивідендів, яка підлягає виплаті, та зараховується потім у рахунок сплати податку на прибуток.

Втім, якщо учасники є фізичними особами, то такий авансовий внесок не сплачується [21; 30].

Виплата дивідендів засновнику - фізичній особі передбачає особливості в оподаткуванні.

Так, від сум дивідендів, нарахованих до сплаті фізичній особі, справляється ПДФО та Військовий збір. При нарахуванні ПДФО від суми дивідендів не застосовується податкова соціальна пільга через те, що дивіденди не заробітною платою чи виплатою, пов'язаною з фондом оплати праці.

Що стосується термінів сплати ПДФО та Військового збору від сум дивідендів, то варто зазначити, що дата виплати дивідендів грошовими безготівковими коштами є і датою сплати податкових платежів. При виплаті дивідендів готівковими грошовими коштами, дата сплати податкових платежів може бути протягом трьох операційних днів після такої виплати. Якщо нараховані дивіденди не виплачені, то сплатити податкові платежі необхідно протягом 30 днів після закінчення місяця, в якому вони були нараховані відповідно до пп. 168.1.5 п. 168.5 ст. 168 ПКУ [21; 30].

В бухгалтерському обліку нарахування та виплата дивідендів засновникам - фізичним особам відображається наступним чином (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Облік нарахування та виплата дивідендів засновникам - фізичним особам на ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»

№ з/п	Господарська операція	Д-т	К-т	Сума, грн.
1	2	3	4	5
1	Розподілений прибуток для виплати дивідендів	441 «Прибуток нерозподілений»	443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»	100000
2	Нараховані дивіденди учасникам-фізичним особам	443	671 «Розрахунки за нарахованими»	100000

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5
			дивідендами»	
3	ПДФО з суми дивідендів Розрахунок: $100000 \times 5\%$	671	641пдфо	5000
4	Військовий збір з суми дивідендів Розрахунок: $100000 \times 5\%$	671	642 «Розрахунки за обов'язковими платежами»	5000
5	Сплачені дивіденди Розрахунок: $100000 - 5000 - 5000$	671	311	90000
6	Сплачений ПДФО з дивідендів	641пдфо	311	5000,00
7	Сплачено Військовий збір з дивідендів	642	311	1500,00

Джерело: складено за [21; 30]

Отже, виплата дивідендів на ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» здійснюється за рахунок чистого прибутку засновникам, які є фізичними особами, пропорційно до розміру їхніх часток відповідно до вимог ст. 26 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [31].

Інші поточні зобов'язання обліковуються на підставі таких документів, як: договори, платіжні квитанції та виписки банку, бухгалтерські довідки тощо.

Розуміється, операції, пов'язані із зобов'язаннями, повинні бути максимально повно зафіксовані в первинних документах, оскільки саме вони, разом із обліковими реєстрами та звітністю, слугують основною доказовою базою під час врегулювання спорів та урегулювання заборгованості в судовому порядку.

Водночас однією з актуальних проблем залишається відсутність уніфікованих форм первинних документів, які б дозволяли чітко виділяти в бухгалтерському обліку поняття «заборгованість» і «зобов'язання», що

мають різне функціональне значення для ефективного управління підприємством.

Не викликає сумнівів те, що належне документування зобов'язань безпосередньо впливає на фінансову стійкість підприємства, фінансову дисципліну, на його ділову репутацію. Фінансова стабільність підприємства прямо пов'язана з гарантією дотримання термінів оплати рахунків постачальників, із своєчасним виконанням зобов'язань перед бюджетом, фондами соціального страхування, працівниками з оплати праці, а також погашенням кредитів і нарахованих відсотків.

Висновок до 2 розділу

Для розкриття діючої практики організації бухгалтерського обліку зобов'язань, їх оподаткування у роботі досліджено бізнес базового підприємства - ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ», основним видом діяльності якого є роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами. Розглянуто порядок організації бухгалтерського обліку поточних зобов'язань, їх документальне забезпечення та особливості оподаткування на ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ». Доведено, що належний облік та оподаткування зобов'язань прямо впливає на фінансовий стан та платіжну дисципліну вітчизняного підприємства.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

3.1. Фінансовий аналіз зобов'язань як чинник підвищення ефективності управління підприємством

Фінансовий аналіз є невід'ємною складовою системи управління підприємством, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень у сфері фінансів та економіки. Він виступає як сукупність спеціалізованих знань і методів, які забезпечують накопичення, обробку, трансформацію фінансової інформації, а також надання оцінки отриманим результатам для подальшого використання в управлінні.

Головна мета фінансового аналізу полягає в отриманні максимально повної, достовірної та об'єктивної інформації, яка дає змогу точно оцінити фінансовий стан підприємства, а також розробити ефективні заходи для його покращення.

Інформаційною базою фінансового аналізу є насамперед показники фінансової звітності підприємства.

Основні показники діяльності підприємства наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Основні показники фінансового стану ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»

Тис. грн.

Назва показників	Станом на 01.01.2024	Станом на 01.01.2025	р. 3 – р. 2, (+, -)
1	2	3	4
Активи			
1. Необоротні активи			
Основні засоби	182,8	149,1	-33,7
первісна вартість	668,8	691,3	+22,5
накопичена амортизація	486,0	542,2	+56,2
Усього за розділом 1	182,8	149,1	-33,7
2. Оборотні активи			
Запаси	3996,2	11177,1	+7180,9

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4
готова продукція	3996,2	11177,1	+7180,9
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	0	170,5	+170,5
Дебіторська заборгованість з бюджетом	608,1	255,9	-352,2
у тому числі з податку на прибуток	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1,2	0	-1,2
Гроші та їх еквіваленти	1801,5	372,0	-1429,5
Витрати майбутніх періодів	106,6	62,8	-43,8
Інші оборотні активи	468,4	461,1	-7,3
Усього за розділом 2	6982	12499,4	+5517,4
Баланс	7164,8	12648,5	+5483,7
Пасиви			
1. Власний капітал			
Зареєстрований капітал	10,0	10,0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	(46,3)	144,2	+190,5
Усього за розділом 1	(36,3)	154,2	+190,5
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0	0
3. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:			
- товари, роботи, послуги	6194,8	12299,1	+6104,3
- розрахунками з бюджетом	200,3	124,0	-76,3
у тому числі з податку на прибуток	52,0	41,8	-10,2
- розрахунками зі страхування	0	6,8	+6,8
- розрахунками з оплати праці	43,2	64,4	+21,2
Інші поточні зобов'язання	762,8	0	+762,8
Усього за розділом 3	7201,1	12494,3	+5293,2
Баланс	7164,8	12648,5	+5483,7

Джерело: складено за даними Балансу підприємства

Дані табл. 3.1 свідчать, що валюта балансу ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» на кінець звітного періоду у порівнянні з попереднім роком значно збільшилася, - якщо на кінець 2023 року вартість підприємства складала 7164,8 тис. грн, то на кінець 2024 року – 12648,5 тис. грн, що більше на 5483,7 тис. грн. або приблизно на 177 %. Це пов'язано, переважно, зі зростанням товарної продукції у залишках на кінець звітного періоду у розмірі 7180,9 тис. грн.

На кінець звітного періоду відбулося зростання власного капіталу за рахунок збільшення сум нерозподіленого прибутку, що загалом привело до збільшення розміру власного капіталу майже удвічі у порівнянні з 2023 роком на 190,5 тис. грн.

Спостерігається значне зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на кінець звітного періоду (у 2023 році – 6194,8 тис. грн., у 2024 році - 12299,1 тис. грн., що більше від попереднього року на 6104,3 тис. грн.). Такий стан розрахунків свідчить про наявність проблем платоспроможності на ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ».

Наведені дані балансу дають можливість оцінити фінансову стійкість компанії шляхом обчислення відповідних фінансових показників (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Оцінка фінансової стійкості ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»

Назва показників	Характеристика	2022	2023	2024	Рекомендоване значення
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнти ліквідності					
Абсолютна ліквідність	Характеризує здатність компанії погашати поточні зобов'язання лише за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів.	6,1%	25,0%	3,0%	> 20 %
Поточна ліквідність	Характеризує здатність компанії погашати свої поточні зобов'язання строком до 1 року за рахунок оборотних активів.	96,4%	97,0%	100,0%	> 100%
Швидка ліквідність	Описує здатність покривати короткострокові зобов'язання найбільш ліквідними активами	6,1%	33,5%	6,4%	> 100%
Відношення грошових коштів до активів	Вказує на частку грошових коштів та еквівалентів у загальній структурі активів компанії.	6,2%	25,1%	2,9%	> 20 %
Проміжний коефіцієнт покриття	Визначається як частка від ділення суми грошових коштів і дебіторської заборгованості до короткострокових зобов'язань компанії.	6,1%	33,5%	6,4%	Норматив не визначено

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнти платоспроможності					
Коефіцієнт автономії	Характеризує частку власного капіталу компанії у загальній сумі коштів, інвестованих у її діяльність.	-2,8%	-0,5%	1,2%	$\geq 50\%$
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	Розраховується як співвідношення між власним капіталом та необоротними активами. Показник відображає структуру фінансування необоротних активів власними коштами та борговими зобов'язаннями.	- 345,4%	-19,9%	103,4%	Норматив не визначено
Коефіцієнти ділової активності					
Оборотність загальних активів	Дозволяє виміряти продуктивність активів компанії шляхом їх порівняння із обсягом виручки.	3,8	4,8	3,8	Оптимальні значення залежать від галузі
Оборотність робочого капіталу	є різницею між оборотними активами та поточними зобов'язаннями.	-59,6	-146,3	-353,4	
Оборотність дебіторської заборгованості	Показує скільки раз протягом року погашається дебіторська заборгованість.	4 349,6	95,7	73,0	

Джерело: складено за даними Балансу підприємства

Як видно з табл. 3.2, ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» не вистачає ліквідності, щоб сплачувати своєчасно та у повному обсязі всі зобов'язання. Коефіцієнти платоспроможності мають значення нижче нормативного, що є негативною тенденцією.

На наступному етапі проаналізуємо фінансові результати діяльності підприємства у динаміці років.

Показники фінансових результатів діяльності ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» наведено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Показники фінансових результатів діяльності ТОВ «УКРАЇНСЬКІ
НАПОЇ ПІВДЕНЬ»

Тис. грн.

Фінансові показники	Звітні періоди, роки		Відхилення, ряд. 3 – 2 (+, -)
	2023	2024	
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	29154,2	37817,8	+8663,6
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	24767,7	30324,1	+5556,4
Валовий прибуток	4386,5	7493,7	+3107,2
Інші операційні доходи	0	0	0
Інші операційні витрати	4164,8	6905,4	+2740,6
Інші доходи	0	0	0
Фінансові витрати	0	0	0
Інші витрати	108,4	356,0	+247,6
Разом доходи	29154,2	37817,8	+8663,6
Разом витрати	29040,9	37585,5	+8544,6
Фінансовий результат до оподаткування : прибуток (збиток)	113,3	232,3	+119,0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	20,4	41,8	+21,4
Чистий прибуток	92,9	190,5	+97,6

Джерело: складено за даними підприємства

Показники фінансових результатів діяльності ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» свідчать про те, що у 2024 році фінансові результати значно покращилися. Прибуток до оподаткування відносно попереднього року збільшився майже удвічі - на 119,0 тис. грн. через зростання обсягів реалізації товарної продукції.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на кінець звітного періоду збільшився на 8663,6 тис. грн. або на 130 %, собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) збільшилася на 5556,4 тис. грн. або на 122,4 %.

Проаналізуємо основні індикатори прибутковості та рентабельності на ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Аналіз прибутковості ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ»

Назва показників	Характеристика	2022	2023	2024	Рекомендоване значення
1	2	3	4	5	6
Рентабельність активів	Показує скільки прибутку приносить кожна гривня активів компанії.	1,9%	1,3%	1,5%	Норматив не визначено
Рентабельність власного капіталу	Фіксує рівень прибутку як відсотку від власного капіталу компанії. Дас розуміння наскільки прибутковою є компанія для власників та інвесторів.	-	-	-	При від'ємному значенні капіталу, коефіцієнт не розраховується.
Рентабельність оборотних активів	Вказує скільки прибутку генерує кожна гривня оборотних активів компанії.	1,9%	1,3%	1,5%	Чим вище значення коефіцієнта, тим краще компанія використовує оборотні кошти для генерації прибутку.
Чиста маржа	Відображає відношення чистого прибутку до загальної виручки.	0,6%	0,3%	0,5%	Чим вища чиста маржа, тим більш ефективною вважається компанія з точки зору конвертації продажів у реальний прибуток.
Рентабельність загальних активів	Розраховується як відношення операційного прибутку (чистого доходу до вирахування відсотків та податків) до загальних активів компанії.	2,3%	1,6%	1,8%	Норматив не визначено
Валова	Розраховується як				Норматив

Продовження табл. 3.4

1	2	3	4	5	6
рентабельність собівартості	співвідношення між валовим прибутком та собівартістю.	31,4%	17,7%	24,7%	не визначено
Рентабельність операційних витрат	означає відношення валового прибутку до операційних витрат.	103,6%	105,3%	108,5%	Норматив не визначено
Чиста рентабельність витрат	Вказує на відношення прибутку від операційної діяльності до всіх витрат	0,8%	0,8%	1,6%	Норматив не визначено

Джерело: складено за даними підприємства

З табл. 3.4 видно, що коефіцієнти рентабельності активів, які представляють собою відношення чистого прибутку до загальних активів, вказують на середній запас міцності товариства через невелику суму прибутку.

Далі проведемо аналіз зобов'язань на досліджуваному підприємстві.

Для цього зіставимо показники дебіторської і кредиторської заборгованості та визначимо коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, який визначається за формулою 3.1:

$$K_{сдк} = D_z / K_z, \quad (3.1)$$

де $K_{сдк}$ – коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості;

D_z - дебіторська заборгованість;

K_z - кредиторська заборгованість

2023 р. : $K_{сдк} = 609,3 / 7201,1 = 0,08$

2024 р. : $K_{сдк} = 426,4 / 12494,3 = 0,03$.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості визначимо за формулою 3.2:

$$K_{об.к} = Гз / K_{зс}, \quad (3.2)$$

Де $K_{об.к}$ – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;

$Гз$ - грошові засоби;

$K_{зс}$ - середня кредиторська заборгованість за звітний період.

2023 р. : $K_{об.к} = 1801,5 / 7201,1 = 0,25$

2024 р. : $K_{об.к} = 372,0 / 12494,3 = 0,03$.

Коефіцієнт середньої оборотності кредиторської заборгованості визначимо за формулою 3.3:

$$CO_{кз} = СВ / K_{зс}, \quad (3.3)$$

де $CO_{кз}$ - коефіцієнт середньої оборотності кредиторської заборгованості;

$СВ$ - собівартість проданих товарів (продукції, робіт, послуг);

$K_{зс}$ - середня кредиторська заборгованість за звітний період.

2023 р. : $CO_{кз} = 24767,7 / 7201,1 = 3,44$

2024 р. : $CO_{кз} = 30324,1 / 12494,3 = 2,43$

Визначимо коефіцієнт залежності зобов'язань до власного капіталу за формулою 3.4:

$$KЗ = З / ВК, \quad (3.4)$$

Де $KЗ$ - коефіцієнт залежності зобов'язань до власного капіталу;

$З$ - сукупні зобов'язання;

$ВК$ - власний капітал.

2023 р. : не можна розрахувати коефіцієнт через від'ємне значення власного капіталу.

2024 р. : $KЗ = 12494,3 / 154,2 = 81,0$.

Узагальнюючи зазначимо, що у звітних періодах дебіторська заборгованість значно менша за кредиторську. Це потребує вивчення причин такої невідповідності, термінів погашення, умов договорів з постачальниками тощо.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості вказує на кількість оборотів, які здійснила кредиторська заборгованість протягом року, та його значення у періодах дослідження не досягає нормативної межі, що є негативним фактором.

Підсумовуючи, зазначимо, що в цілому бізнес ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» можна назвати динамічним та конкурентоспроможним у ринковому середовищі. Втім з метою зменшення залежності підприємства від найбільш термінових зобов'язань управлінському персоналу доцільно поповнити власні оборотні кошти, збільшуючи обсяги продажу та мінімізуючи витрати, що дозволить поліпшити фінансову стійкість та прибутковість ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ».

3.2. Методичні підходи до організації внутрішнього контролю зобов'язань на вітчизняних підприємствах: сучасні проблеми та шляхи вирішення

У процесі господарської діяльності підприємства постійно взаємодіють з різними контрагентами – підприємствами, організаціями, установами, державними інституціями. Така взаємодія призводить до виникнення зобов'язань, що, у свою чергу, є джерелом формування активів і підлягають обов'язковому відображенню в системі бухгалтерського обліку та звітності.

Наявність зобов'язань у структурі капіталу є характерною ознакою функціонування будь-якого підприємства, оскільки вони відображають економічні взаємозв'язки між учасниками ринку. Зобов'язання суттєво впливають на рівень фінансової стійкості суб'єкта господарювання, тому питання їх дієвого контролю є важливішою задачею у процесі управління

вітчизняних підприємств. Саме від ефективної організації обліку та контролю за зобов'язаннями залежить дотримання договірної і розрахункової дисципліни, що безпосередньо впливає на ділову репутацію підприємства на ринку.

Мета внутрішнього контролю зобов'язань – це забезпечення достовірності, повноти та своєчасності інформації про зобов'язання у системі бухгалтерського обліку та звітності для прийняття оптимальних управлінських рішень у процесі ведення бізнесу.

Звичайно, ефективність внутрішнього контролю залежить від його інформаційного забезпечення та від застосування найбільш дієвих методик контролю. У цьому зв'язку бажано розглянути методичні підходи до організації внутрішнього контролю за видами зобов'язань (рис. 3.1).

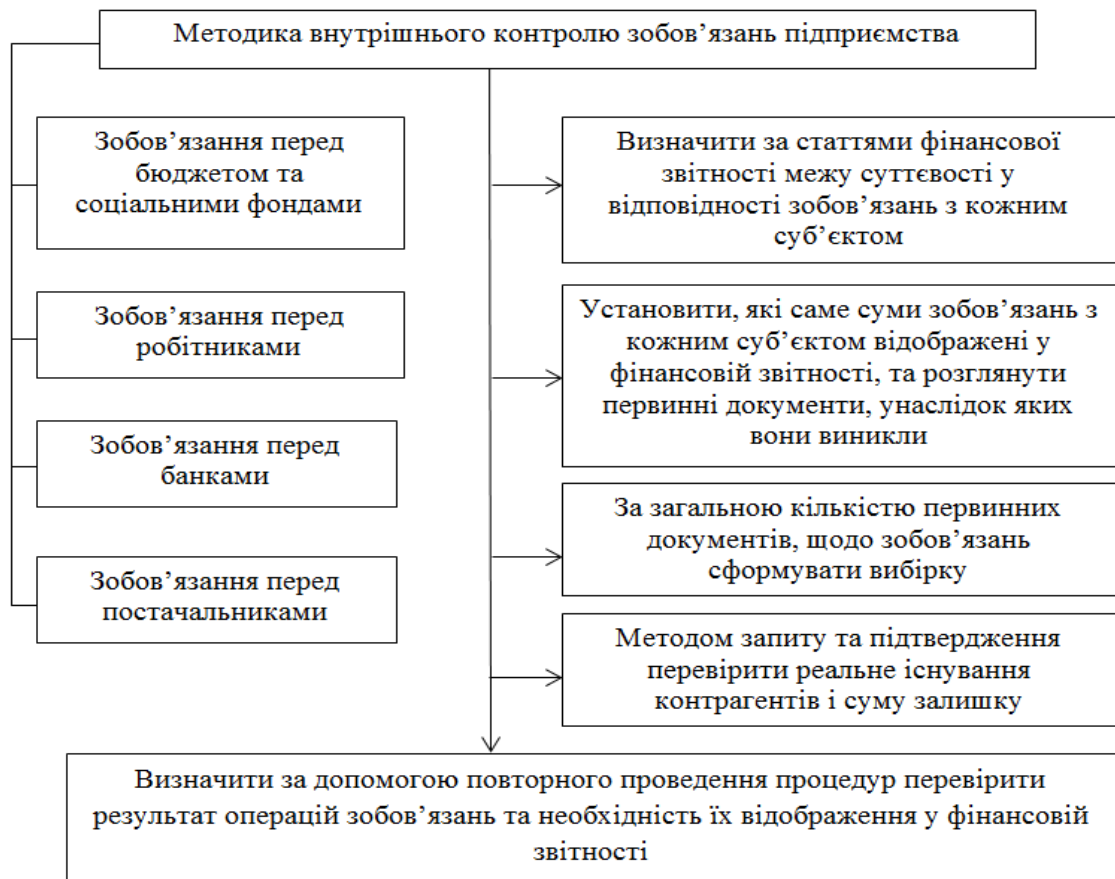

Рис. 3.1. Загальна методика внутрішнього контролю зобов'язань

Джерело: складено за [33]

Розглянемо методичні підходи до проведення внутрішнього контролю зобов'язань, які є найбільш поширеними на ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ».

1. Зобов'язання перед постачальниками та підрядниками.

Виділимо основні завдання внутрішнього контролю розрахунків із постачальниками і підрядниками (рис. 3.2).

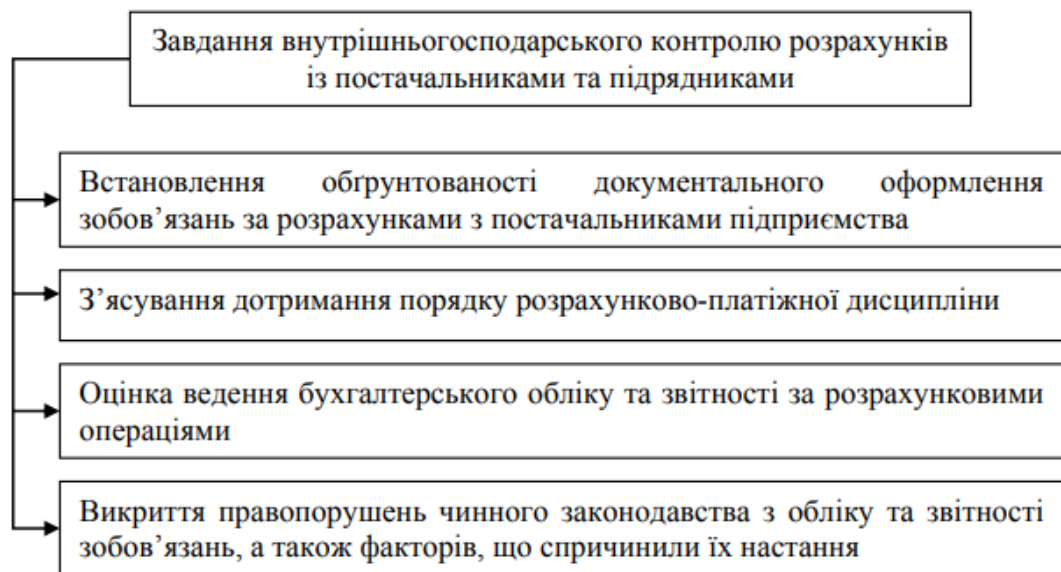

Рис. 3.2. Основні завдання внутрішнього контролю розрахунків із постачальниками і підрядниками

Джерело: складено за [32]

Внутрішній контроль розрахунків із постачальниками і підрядниками здійснюється за послідовними стадіями.

Як правило, спочатку проводиться оцінка потенційних ринків постачання та відповідно постачальників. Після підписання договорів фахівцями перевіряється виконання договірних відносин, розрахункової дисципліни, правильність відображення розрахунків з контрагентами у системі обліку (додатки Е, Ж) та оподаткування.

Етапи організації внутрішнього контролю розрахунків із постачальниками та підрядниками наведено на рис. 3.3.

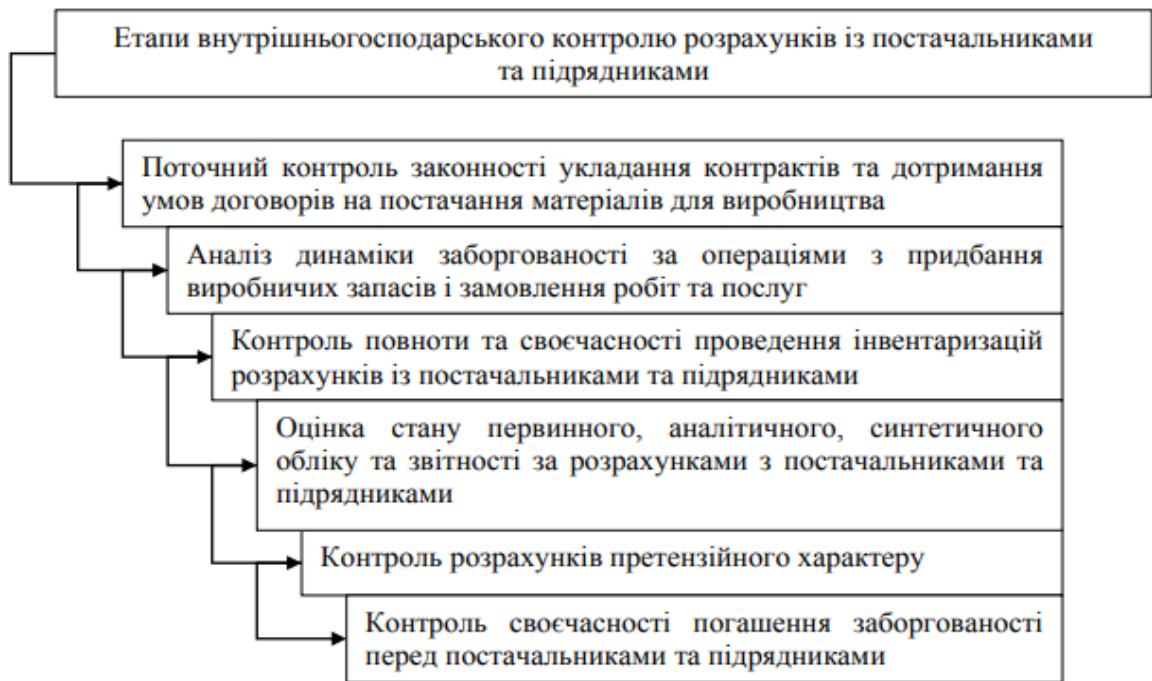

Рис. 3.3. Етапи внутрішнього контролю розрахунків із постачальниками та підрядниками

Джерело: складено за [32]

У процесі контролю особлива увага звертається на терміни погашення такої заборгованості, встановлюються причини її непогашення чи несвоєчасного погашення, визначається статус такої заборгованості, виходячи з термінів позовної давності.

Обов'язковим заходом контролю зобов'язань є інвентаризація кредиторської заборгованості, яка полягає у звірці облікових документів і перевірці обґрунтованості сум заборгованостей, які відображені на бухгалтерських рахунках. Результати інвентаризації відображаються в акті інвентаризації розрахунків з кредиторами за відповідною типовою формою, до якого ще додається довідка про заборгованості, щодо яких минув строк позовної давності, із зазначенням кредиторів, причин виникнення заборгованості.

Виявлені за результатами інвентаризації кількісні та сумові відхилення зобов'язань в обліку відображаються у протоколі засідання інвентаризаційної комісії.

Зразок Акта інвентаризації представлено на рис. 3.4.

Типова міжвідомча форма № інв-17					
ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» підприємство, організація					
АКТ № 14/23 ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦІЯМИ, ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ІНШИМИ ДЕБІТОРАМИ І КРЕДИТОРАМИ "10" листопада 2023 р. Відповідно до наказу від "22" жовтня 2023 р. № 141 проведена інвентаризація розрахунків з покупцями, постачальниками та іншими дебіторами і кредиторами на "01" листопада 2023 р. При інвентаризації встановлено таке:					
II. Щодо кредиторської заборгованості					
Шифр балансового рахунка	Найменування балансових статей та кредиторів	Суми по балансу			Із загальної суми, вказаної у графі 3, рачується заборгованість щодо якої минула позовна давність
		всього	в тому числі		
			заборгованості, узгоджені з кредиторами	заборгованості, не узгоджені з кредиторами	
1	2	3	4	5	6
631		28800	18800	10000	10000
Разом		28800	18800	10000	10000
Голова комісії _____ посада _____ прізвище, ім'я, по батькові _____ підпис _____ Члени комісії _____ посада _____ прізвище, ім'я, по батькові _____ підпис _____					

Рис. 3.4. Зразок Акта інвентаризації розрахунків з кредиторами

Джерело: складено за [34]

Дані акту звірки розрахунків з кредиторами та акту інвентаризації є підставою для визначення поточної, сумнівної, безнадійної заборгованості з відображенням згідно законодавчих вимог [34] у складі інших операційних доходів.

Результати інвентаризації, втім як і інші висновки за наслідками перевірки розрахунків з постачальниками та підрядниками, обов'язково відображаються у робочих документах фахівців внутрішнього контролю.

Так, результати зустрічної перевірки заборгованості перед постачальниками та підрядниками доцільно наводити у такій формі робочого документу (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Результати зустрічної перевірки заборгованості перед постачальниками та підрядниками

Кредитор	Сума кредиторської заборгованості, грн.	Дата виникнення заборгованості	Підстава виникнення заборгованості	Згідно з актом звірки від кредитора		Відхилення, причини
				Сума, грн.	Дата	
1	2	3	4	5	6	7
Разом						

Джерело: власна розробка

2. Зобов'язання перед бюджетом та соціальними фондами.

Основними завданнями внутрішнього контролю зобов'язань перед бюджетом є:

- забезпечення точності розрахунків податкових зобов'язань;
- своєчасне погашення податкових боргів;
- запобігання помилкам у веденні бухгалтерського і податкового обліку;
- дотримання встановлених строків подання податкової звітності за відповідними видами платежів.

Внутрішній контроль у цій сфері здійснюється за кожним видом податків і зборів окремо, і охоплює кілька ключових напрямів перевірки, зокрема:

- контроль за правильністю ведення первинного, аналітичного та синтетичного обліку розрахункових операцій із бюджетом і спеціальними фондами;
- достовірне визначення об'єкта та бази оподаткування, розрахунку податкових зобов'язань за кожним видом податкового платежу;

- обґрунтованість застосованих податкових пільг та ставок податків, зборів і платежів;
- своєчасність та повнота сплати сум податків, зборів і платежів до відповідних бюджетів і фондів.

Звичайно, такий контроль здійснюється на підставі даних обліку, фінансової та податкової звітності.

Реалізація внутрішнього контролю в зазначених напрямках сприяє підвищенню податкової дисципліни, зниженню фінансових ризиків та запобіганню порушенням у сфері оподаткування.

3. Зобов'язання перед працівниками.

Основною метою внутрішнього контролю розрахунків з оплати праці є перевірка достовірності даних бухгалтерського обліку та звітності щодо нормування, документального оформлення, нарахування, утримань і виплат заробітної плати працівникам. Такий контроль спрямований на забезпечення точності й законності фінансових операцій, пов'язаних із трудовими відносинами на підприємстві.

До основних завдань внутрішнього контролю розрахунків з оплати праці належать:

- аналіз обґрунтованості та якості планових показників у сфері використання трудових ресурсів, дотримання норм та нормативів;
- перевірка правомірності застосування чинних форм і систем оплати праці;
- оцінка законності проведених розрахунків і правильності їх відображення в облікових регістрах і звітності;
- виявлення порушень трудового законодавства та вжиття заходів щодо їх запобігання.

У процесі внутрішнього контролю розрахунків з оплати праці перевіряється кадрова робота підприємства, ефективність використання фонду робочого часу, дотримання штатного розпису і трудової дисципліни, а також стан обліку та звітності щодо нарахування і виплати заробітної плати.

Основними джерелами інформації під час контролю є розпорядчі, первинні документи, інші облікові аналітичні та зведені реєстри - штатний розпис, накази про присвоєні розряди, табелі обліку робочого часу, наряди, акти виконаних робіт (послуг), розрахунково-платіжні та платіжні відомості, дані Головної книги тощо. Потім перевіряються показники фінансовій звітності, насамперед, показники розділу III пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) «Поточні зобов'язання та забезпечення», дані Приміток до річної фінансової звітності, у частині:

- сум та термінів погашення зобов'язання, яке було виключене із складу поточних зобов'язань відповідно до Н П(С)БО 11 з обґрунтуванням причин;
- переліку і суми зобов'язань Балансу у статті «Інші поточні зобов'язання»;
- цільового призначення, причин невизначеності та очікуваного терміну погашення забезпечень тощо [4].

Можна виділити типові порушення в обліку зобов'язань, які виявляються у процесі внутрішнього контролю, а саме

- помилки в оформленні первинних документів;
- невірна оцінка поточних зобов'язань;
- помилки при формуванні кореспонденції рахунків;
- фіксація неіснуючих зобов'язань;
- використання позикових коштів не за цільовим призначенням;
- несвоєчасне подання звітності тощо [35; 36; 37].

Вирішення проблем в обліку зобов'язань доцільно здійснювати в таких напрямках:

- уніфікувати законодавчі вимоги у сфері фінансового контролю загалом та внутрішнього контролю зокрема;
- підвищити кваліфікацію внутрішніх контролерів та розширити їхні повноваження з посиленням персональної відповідальності;

- удосконалювати методичне забезпечення та розробляти робочі документи у сфері внутрішнього контролю з урахуванням специфіки підконтрольного об'єкта;

- впроваджувати новітні цифрові технології у процес внутрішнього контролю [38; 39; 40; 41].

Отже, ефективне проведення внутрішнього контролю в частині обліку зобов'язань дає змогу зацікавленим сторонам отримати низку суттєвих переваг, зокрема:

- оцінити відповідність господарської діяльності підприємства та ведення обліку чинним законодавчим вимогам;

- здійснити аналіз рівня платоспроможності підприємства та розробити заходи щодо її підвищення;

- запобігти можливим випадкам фальсифікації документації та виявити шахрайські дії з боку персоналу;

- переконатися в достовірності та об'єктивності інформації, поданої у фінансовій звітності стосовно зобов'язань.

Таким чином, внутрішній контроль зобов'язань виступає важливою складовою системи фінансового контролю, забезпечуючи підтвердження точності, повноти та неупередженості облікових даних. Його реалізація сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, зменшенню ризиків, пов'язаних з управлінням підприємством, підвищенню довіри до фінансової інформації, покращенню інвестиційної привабливості та зміцненню ділової репутації суб'єкта господарювання.

Висновок до розділу 3

Для розкриття методичних аспектів аналізу та внутрішнього контролю зобов'язань у системі управління вітчизняних підприємств проведено оцінювання фінансового стану, діяльності ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» та фінансовий аналіз зобов'язань на підставі відповідних коефіцієнтів. Це дало змогу довести, що бізнес базового підприємства є

динамічним та конкурентоспроможним у ринковому середовищі. Разом з тим, з метою зменшення залежності підприємства від найбільш термінових зобов'язань управлінському персоналу доцільно поповнити власні оборотні кошти, збільшуючи обсяги продажу та мінімізуючи витрати, що дозволить поліпшити фінансову стійкість та прибутковість. Розгляд методичних засад внутрішнього контролю зобов'язань на вітчизняних підприємствах дозволив встановити сучасні проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення.

ВИСНОВКИ

З метою дослідження сучасного стану обліку, аналізу та контролю зобов'язань на вітчизняних підприємствах були вирішені наступні завдання:

1. Визначена сутність зобов'язань та доведено, що зобов'язання, як правова та економічна категорія, передбачає взаємозалежність прав і обов'язків сторін. Як понятійна категорія, зобов'язання, пояснюється на нормативному рівні, та представляє собою «заборгованість, що виникла внаслідок подій минулого періоду і погашення якої, як очікується, у майбутньому призведе до зменшення ресурсів підприємства, які втілюють у собі економічні вигоди». Розглянута класифікація за найбільш розповсюдженими ознаками видів зобов'язань дало можливість зазначити, що удосконалення підходів до систематизації зобов'язань допоможе отримувати повну та якісну інформацію про зобов'язання у системі управління суб'єктів господарювання.

2. Розгляд оцінки зобов'язань в обліковій системі на підставі діючих національних стандартів бухгалтерського обліку дало змогу встановити, що найбільш поширеними на сьогодні є такий вид оцінок, як теперішня вартість (для довгострокових зобов'язань) та вартість погашення (для поточних зобов'язань). Та довести, що оцінка зобов'язань є невід'ємним елементом методу бухгалтерського обліку, який супроводжує обліковий процес, починаючи з оформлення первинного документу, облікових регістрів та закінчуючи складанням фінансової звітності.

3. На підставі вивчення порядку відображення облікової інформації про зобов'язання в первинній документації та на рахунках бухгалтерського обліку зазначено, що інформація про наявність і рух зобов'язань у господарському процесі вітчизняних підприємств формується у відповідності до законодавчих вимог в обліковій сфері.

4. Об'єктом дослідження є процес організації обліку, аналізу та контролю зобов'язань на ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ», основним

видом діяльності якого є роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами. Бухгалтерський облік на товаристві автоматизований та здійснюється у відповідності до прийнятої облікової політики.

5. В роботі розкрито порядок організації бухгалтерського обліку поточних зобов'язань (зокрема, таких, як кредиторська заборгованість: за товари, роботи, послуги; з бюджетом; з оплати праці та зі страхування) на базовому підприємстві та розглянуто їх документальне забезпечення. Досліджено особливості оподаткування зобов'язань при здійсненні господарських операцій на ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ». Доведено, що належне документування зобов'язань прямо впливає на фінансову дисципліну, на ділову репутацію вітчизняного підприємства.

6. Проведена аналітична робота у частині загальної оцінки фінансового стану та діяльності ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ», здійснено фінансовий аналіз зобов'язань з метою підвищення ефективності управління підприємством. Доведено, що в цілому бізнес ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ» можна назвати динамічним та конкурентоспроможним у ринковому середовищі. З метою зменшення залежності підприємства від найбільш термінових зобов'язань управлінському персоналу доцільно поповнити власні оборотні кошти, збільшуючи обсяги продажу та мінімізуючи витрати, що дозволить поліпшити фінансову стійкість та прибутковість ТОВ «УКРАЇНСЬКІ НАПОЇ ПІВДЕНЬ».

7. На підставі розкриття основних методичних засад організації внутрішнього контролю зобов'язань через визначення завдань, інформаційного забезпечення, етапів проведення внутрішнього контролю, методичного інструментарію узагальнено типові помилки, які зустрічаються у процесі відображення зобов'язань у системі обліку і оподаткуванні на вітчизняних підприємствах, та запропоновано шляхи їх вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний Кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003. № 435-IV / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15>
2. Господарський Кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003. № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/436-15>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Наказ Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000. URL: [https:// zakon.help/article/polozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku-11](https://zakon.help/article/polozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku-11)
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України № 290 від 29.11.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
7. [Національне положення \(стандарт\) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»: Наказ Міністерства фінансів України № 353 від 28.12.2000. URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0047-01](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01)
8. Тесленко Т. І. Облік і аналіз поточних зобов'язань: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Київ, 2009. 20 с.
9. Сафарова А. Шляхи вдосконалення класифікації зобов'язань. *Економічний аналіз*. 2010. Вип. 6. С. 317-320.
10. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні: Навч.-практ. посіб. Дніпропетровськ: «БалансКлуб», 2000. 768 с.

11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.05.1999. № 137. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0392-99#Text>
12. Ловінська Л. Г. Оцінка в бухгалтерському обліку: Монографія. Київ: КНЕУ, 2006. 256 с.
13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.07.1999. № 163. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text>
14. Чалюк П. В., Швейкіна Л. Я., Чаплигіна Л. В. Бухгалтерський облік. Навч. посібник. У 2-х частинах. Вінницький національний технічний університет. 2015. URL : https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/16chalyuk_buhgalterskyj_oblik_2_chastyny/dodatki/d_a.htm#a2
15. Кириллов О. О. Методика бухгалтерського обліку і фінансової звітності зобов'язань підприємства. *Молодий вчений*. № 1 (65), 2019 р.
16. Канцір І. А., Старко І. Є. Фінансовий облік. Теоретичні та прикладні аспекти: навч. посібник. Львів: Растр – 7, 2017. 291 с.
17. Кесарчук Г. С., Мошак І. В. Поточні зобов'язання: економічна сутність, класифікація та їх оцінка. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Вип. 1(47). Т. 2. С. 401-405.
18. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 «Оцінка справедливої вартості»: Фонд МСФЗ. Переклад 2020 року. URL : <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti>
19. Фінансовий облік-2: навч. посіб. / за ред. Н.О. Лоханової. Одеса: ОНЕУ, Ротапринт. 2016.
20. Онищенко В. Проводимо дисконтування заборгованості. *Головбух*. 22.08.2023. URL : <https://buhplatforma.com.ua/article/7853-diskontuvannya-dovgostrokovih-zaborgovanostey-debtorsko-kreditorsko>

21. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010. за № 2755-VI/ Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17>

22. Олефіренко О. Товарний кредит: нюанси обліку. *Дебет-Кредит*, №49/2014: Український фінансово-бухгалтерський портал. URL : <https://online.dtkr.ua/2014/49/63368>

23. Про відображення операції зі списання кредиторської заборгованості в податковому обліку з ПДВ: Лист Головного управління ДПС у Черкаській області від 25.10.2023. URL : <https://ck.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/722053.html>

24. Водоп'янова О. Кредиторська заборгованість: коли списувати? *Дебет-Кредит*. № 48 від 26.11.2018. URL : <https://online.dtkr.ua/2018/48/63122>

25. Кодекс законів про працю України: Кодекс України від 10.12.1971. № 322-VIII / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/322-08>

26. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 29.12.2017. № 148. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text>

27. Онищенко В., Чигир І. Депонована заробітна плата. *Головбух*. 04.03.2025. URL : <https://buhplatforma.com.ua/article/8303-deponovana-zarplata>

28. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010. № 2464-VI / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>

29. Щодо врахування у податковому обліку заборгованості по заробітній платі: лист Державної податкової адміністрації України від 02.09.2004. № 16873/7/15-1117. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va687225-04#Text>

30. Онищенко В. Виплата дивідендів. *Головбух*. 24.05.2024. URL : <https://buhplatforma.com.ua/article/7096-viplata-dividendv>

31. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018. № 2275-VIII. / Верховна Рада України. URL :
32. Гуцаленко Л. В., Коцупатрий М. М., Марчук У. О. Внутрішньогосподарський контроль : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 496 с.
33. Орлов І. В. Теорія та методологія бухгалтерського обліку і контролю зобов'язань суб'єктів господарювання: автореф. дис. ... доктора економ. наук : 08.00.09. Житомирський держ. технолог. ун-т. Житомир, 2014. 39 с.
34. Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань: наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014. № 879. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>
35. Бондаренко Н. М. Внутрішньогосподарський контроль зобов'язань перед постачальниками та підрядниками. *Економіка та суспільство*. Вип. № 13 / 2017. С. 1307-1315. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/218.pdf
36. Власюк Г. В. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2018. №5. С. 40–44.
37. Замула І. В., Танасієва М. М. Внутрішній контроль: навч. посіб. Чернівці : Технодрук, 2021. 336 с.
38. Артюх О. В. Фінансовий контроль як ефективний інструмент боротьби з корупцією в Україні. *Економіка та суспільство*, Вип. № 68 / 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4752/4693>
39. Артюх О. В., Стукало А. О. Тенденції та перспективи розвитку фінансового контролю в Україні. *Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами: Збірник матеріалів VIII Всеукр. науково-практ. інтернет-конфер. студентів, аспірантів та молодих вчених*, 15.11.2024. Київ : КНЕУ, 2024. С. 258-261.

40. Артюх О. В., Колосов А. Вплив цифровізації на бухгалтерський облік: переваги і виклики. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2023, № 11-12 (312-313), с. 44-50.

41. Артюх О. В., Познанська С.О. Автоматизація податкового контролю в Україні: огляд зарубіжного досвіду. *Глобальна економіка: сучасні парадокси та контури майбутнього*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених. Міжнародний гуманітарний університет, Одеса, 1 листопада 2024 року. Tallinn: Teadmus, 2024. С. 44-47.

ДОДАТКИ